MIĆUN M. PAVIĆEVIĆ

DA SE ZNA

ZAGREB 1938

TISKARA STUNKOVIĆ I POLJAK
ZAGREB, MEDULIĆEVA ULICA 30

MOTO:

1.

»Bilježenjem tisuća i tisuća pučkih anegdota stekao je Mićun Pavićević za naciju takvu zaslugu, koja se nikada ne može dosta ocijeniti. On je crnogorskom plemenu, jugoslovenskom narodu poklonio riznicu historijske svijesti.

To nije samo folkroristički rad, kako bi ga mogao svaki pučki učitelj — ili njih pet tuceta — isto tako dobro izvesti. Morao je to biti čovjek kao Mićun Pavićević, čovjek prastare viteške kulture, najfinijeg ukusa i vlastitih pjesničkih nadarenosti, potpuni muž i cijeli pjesnik.«

Roda Roda

2.

. . . .»Ali ćemo ipak dodati da gospodinu Pavićeviću, često, nije dato zasluženo priznanje ni za njegove pesme kojima se ne može osporiti vrednost a osobito onima sa socialnim motivima: svojom širinom osećaja one znatno stoje iznad pesama sa patriotskim inspiracijama. Jer, gospodin Pavićević je i čovek od politike a političaru se, mahom, od strane njegovih protivnika poriču i odlike na drugim poljima naučnim, umetničkom. U političkoj, kao i

u fizičkoj borbi, cilj je oslabiti protivnika i zato se on napada svuda, u svoj njegovoj delatnosti. Da jedan naučnik ili umetnik bude cenjen prema svojim stvarnim zaslugama, on treba da bude daleko od javnoga života, da nikome, u njemu, ne smeta: tada će mu se sve i od sviju priznati, ali to priznanje, od strane političkih ljudi, on će više dugovati svojoj povučenosti nego svome radu. Gospodin Pavićević je bio, posljednjih godina vladavine kralja Nikole, u grupi kraljevih protivnika, i ta podvojenost medju Crnogorcima produžila se i posle kraljeve smrti: nestalo je uzroka podvojenosti medju Crnogorcima, ali ova traje i dalje. Ovim nećemo da kažemo da ta podvojenost danas počiva jedino na razlozima lične prirode: sigurno tu postoje i načelne razlike.

Ovo što smo uzgredno primetili u vezi sa g. Pavićevićem kao istorikom ništa nam, naravno, neće — niti sme, smetati da priznamo njegov trud i njegove zasluge na polju folklora kao i literarnu vrednost njegove zbirke, koja se, zaista, čita ne samo sa korišću nego i sa velikim zadovoljstvom. Treba kod svakoga dvojiti: rad izvan politike i njegova politička uverenja.«

Dr. Živojin M. Perić

3.

»Obiljem, raznovrsnošću i autentičnošću svojih priča i anegdota o Crnogorcima, Mićun M. Pavićević je postao, ostao i ostaće jedan od najznamenitijih moralnih istoričara Crne Gore.

Kao rođeni Crnogorac, koji je, po sili prilika, jedan deo svog života proveo van Crne Gore, on je pun sinovlje nostalgije za svoju rodnu grudu, i pun ljubavi prema svojim saplemenicima, no, više od svega toga, on je ljubitelj istine; on dogadjaje i anegdote priča onako, kako su se u istini zbivali, ne ustručavajući se, da, pored vrlina, osvetli i mane svojih Crnogoraca.«

Vojislav Ilić, mladji

4.

...»Od Pavićevićeva zbornika »Crnogorci u pričama i anegdotama«, kojih ima spremljenih za štampu dvadeset knjiga, izišla je šesnaesta, u Parizu, posle ranijih, objavljivanih u Beogradu, Podgorici, Hercegnovom, Zagrebu (najviše), Samoboru i Ljubljani. Zbornikom ovim, o kome je »S. K. Glasnik« više već puta govorio s pohvalom, g. Pavićević je zaista uspeo da proslavi i Crnogorce i sebe.

G. Pavićević je svoj deo pohvale potpuno zaslužio, jer je uspeo da sam izvrši jedan ogroman posao za koji se spremao ceo krug intelektualaca oko lovćenskog odjeka, pa ga i pokrenuo, ali i napustio. U objavi svoga pokušaja redakcija tog časopisa zabeležila je i Pavićevićev pokušaj, i izrazila sumnju da će ga on, sam, moći i ostvariti. Medjutim, g. Pavićević je sumnju tu uspjehom svoga zbornika potr'o i pretstavio nam se kao zaista najvredniji i najobilatiji skupljač, beležilac i redaktor crnogorskih priča i anegdota o Crnogorcima, tako karakterističnih za upoznavanje Crnogorca, njegova junaštva, čojstva i duhovitosti«...

»Srpski Književni Glasnik«
Beograd, 16. septembra 1936. Br. 2.

I.

IZ REDOVA CRNOGORACA

U svojoj petnaestoj knjizi donio sam i monografiju »Crnogoraca«. Tamo sam oštrim tonom, držeći se one: »prema svecu i tropar«, reagirao na laj iz mraka i budžaka. Da se ne bi stvorio štimung, da i današnja Crna Gora nema svojih sinova, koji netremice gledaju istini u zenice, iz hiljade pisama, čestitki i aferima, koje sam od takvih dobijao, citiram samo nekoliko njih. Naročito podvlačim, da to činim, ne sebe radi, nego radi starog crnogorskog obraza, čojstva i poštenja:

SAVO KUSTUDIĆ, pretsjednik opštine varoši Nikšića u p., u pismu od 19. juna 1929. veli:

...»Još dok si bio mlad, ja sam dobro poznavao tvoj talenat i rad u govoru i pisanju. Vazda sam govorio, da će se tvoj trud na književnom polju nagraditi. Kad sam pročitao šestu knjigu »Crnogorci u pričama i anegdotama«, vidio sam da me moja psihologija nije prevarila. Ove tvoje sadanje knjige, mnogo su digle tvoj moralni ugled. Autoritet ti je porastao mnogo kod tvojih prijatelja i neprijatelja. Ova te je knjiga mnogo podigla, jer svi književnici i naučni ljudi o tvome radu odlično govore.«

IVO M. KALUDJEROVIĆ, pisac i penzioner, u pismu od 24. juna 1929. veli:

...»Mnogo ti čestitam i želim da još dugo i dugo siješ ovakve bisere, jer to tebe i pristoji«...

Profesor Dr. RADOVAN TUNGUZ-NEVESINJSKI, književnik, u pismu od 9. jula 1929. veli:

...»Primi moje najtoplije čestitke na tvojim istinski čestitim i klasičnim »Crnogorcma« «...

TOMO ORAOVAC, istoričar i bivši narodni poslanik, u pismu od 13. avgusta 1929. veli:

...»Ja ti i još jedanput najiskrenije čestitam na poduzeću i postignutom velikom uspjehu sa željom, da tu ne zastaneš, nego da produžiš i još življe nastaneš, da iz našega naroda prikupljaš biserna zrnca,, jer ih ima čitavo neiscrpno vrelo. Samo treba »udar da nadje iskru u kamenu«, a »Bog pregaocu daje mahove«. Vidim iz ocjena naučnika i književnika, kako su ovi tvoji radovi priznati i ocijenjeni. To nije samo tvoj uspjeh, nego i uspjeh našega naroda. To je dobro došlo naročito u ovom vremenu, kad se o Crnoj Gori ništa lijepo ne čuje. Naprijed sokole ne kloni«...

Profesor Dr. MIRAŠ KIĆOVIĆ, u pismu od 13. septembra veli:

...»Dopada mi se što se sa uspjehom bavite crnogorskim folklorom«...

Serdar NIKO KUSOVAC, brigadni djeneral u p., u pismu od 14. septrembra 1929. veli:

...»Ja bih Vam, vjerujte mi, želio sve učiniti koliko ijednom Crnogorcu, jer znam da bi čovjeku učinio; osim toga i književniku, koji je svojim književnim radom zadužio ovaj časni i pošteni narod. Hvala Vam za to. Sve što mognem radiću da i ja nešto pomognem«...

MILOVAN M. VUKOVIĆ, sudija Okružnog Suda u Podgorici, u pismu od 23. IX. 1929. veli:

...»Udar nadje iskru u kamenu, bez njega bi u kam očajala«. Šta je važniji udar ili iskra? To zna Bog. Udar postoji, ali dok se ne sjedine udar i kamen i ne stvore veličanstvenu iskru života, udar i iskra su mrtvi, oni su oku i razumu nevidljivi i neosjetljivi. Iskra je morala da bljesne vječitim sjajem, jer si udar udario po crnogorskom stijenju, koje je do tebe izgledalo mrtvo. Djuro Vilović s pravom te naziva »Veliki Mićun«...

JANKO SPASOJEVIĆ, državni savjetnik, u pismu od 10. oktobra 1929. veli:

...»Meni je prijatno, što uspijevate u vašim pjesničkim i književnim radovima. Ne malaksajte i produžavajte rad na tim poljima i dalje«...

Dr. PERO ŠOĆ, ministar u p., u posmu od 11. oktobra 1929. veli:

...»Čestitam ti što si se toga poduhvatio. Tvoja je zasluga neosporna; učinio si veliku uslugu našoj knjizi i starini«...

PUNIŠA VELJOV POPOVIĆ DREKALOVIĆ, narodni istoričar i bliski rodjak vojvode Marka Miljanova, u pismu od 7. septembra 1929. veli:

...»Na sprovod Djoka Lazovića, komandira, bio je veliki skup naroda. Drže se govori o čojstvu i junaštvu. Ja iznesoh Vašu knjigu, da pročitaju »Smrt Bogdana Sinanova« i da vide kako je bacao svoj revolver kad ga je Marko vukao za nos, da Marka ne bi ubio. Upitah: Je li ovo smio reći iko drugi? Je li Mićun Pavićević, koji ovo napisa, bliži rodjak i brat i Marku Miljanovu, Bogdanu Sinanovu, Paunu Miljetinu, Milovanu Radojevu i svijema prognatima za istinu, no svi mi? Ja vam kažem, da je Mićun izbavitelj svih onih, koji su živi zakopani zbog istine. Na to su svi ućutali. Tu je bilo skoro i sve činovništvo iz Podgorice, Kuča i Bratonožića. Nastavi, jer ti si prorok, koji si i moju dušu mnogo više poznao i ispitao, nego što ja sebe poznajem«...

JEFTO M. POPOVIĆ, advokat, u pismu od 8. decembra 1929. veli:

...»Milo mi je, što si kao Crnogorac doživio književnu slavu. Kao i svi ljudi koji su htjeli i koji su radili, bio si predmet kritike, a često omalovažanja. Ali vidiš, vremenom se sve pobijedi: vrijednosti ne mogu propasti. »Blago tome ko dovijek živi!«...

DIVNA VEKOVIĆ, književnica, u pismu od 15. marta 1930. veli:

...»Izlišno je hvaliti Vaš posao. On se sam hvali. Vi ste učinili jednu stvar, koja će za pokoljenja biti kao Vukovo djelo. Prikupili ste materijal od ogromne vrijednosti. Zato vam svaki Jugosloven treba zahvaliti, a kamo li mi Crnogorci, kojima su ove uspomene žive još«...

Dr. LAZAR RAŠOVIĆ, advokat, u pismu od 15. maja 1930. veli:

...»Ikreno ti hvala na trudu tvom! Ko niko do sad ti dug oduži rodu svom«...

KOSTA RADULOVIĆ, novidnar i urednik, »Oslobodjenja«, u pismu od 7. septembra 1930. veli:

...»Tvoje djelo »Crnogorci u pričama i anegdotama« je slavno, kao i Crnogorci o kojima pričeš. Tvoj književni rad cijene prvi ljudi od pera. To me raduje i zbog tvojih neprijatelja, koji su te zbog zavisti ogovarali. Ne zaboravi sredinu iz koje si izašao i sve prepone preko kojih se morao preći. Ljudi ti zadavali udarce, ali ti si davao udarce lijevo i desno, teške i neizlečive. Kad nijesi jauknuo kada si udarao, ne jauči ni kad primaš udarce. Budi kao i Crnogorci iz tvojih priča, koji uvijek pričaju samo o udarcima, koje su oni davali.

Tvojim radom i izdržljivošću, izašao si na jednu lijepu uzvisinu gdje te neprijatelji ne vole vidjeti i gdje bez sumnje ni jedan od njih neće dospjeti«...

PETAR NOVAKOVIĆ, penzioner u pismu od 5. januara 1931. veli:

...»Iznenadjuje me bogat materijal, trud i sredjenost na čemu ti čestitam. Jer, zaista, mnogo lepog materijala sa onoga krša propašće, ako se ne nadju ljudi kao ti, koji imaju ljubavi prema prošlosti i svesti, da mladjima treba ostaviti bar neki trag o životu predaka«...

MARKO RADULOVIĆ, predsjednik Velikog suda, u pismu od 12. februara 1931. veli:

...»I prije sam ti imao čestitati na onakvoj, upravo pohvali Dr. Luja Vojnovića, koju je u reviji »Riječi« o tvojim Anegdotama iznio. Čestitam ti, jer sam Luja Vojnovića od vazda smatrao i smatram kao najpozvanijega, da daje sud o pitanjima, kao što je konkretno. No evo sam ipak na vrijeme za moje iskreno čestitanje na tvom odličnom uspjehu i od srca se radujem«...

DJURO ŠPADIJER, školski nadzornik u p., u pismu od 23. avgusta -931. veli:

...»Mnogo si dao i za sebe i za Crnu Goru. Vrijednost tvojih anegdota je nepobitna«...

P. DRAGOVIĆ, student i novinar, u pismu od 2. septembra 1932. veli:

...»Ovo je tvoje glavno djelo. Tvoje anegdote, pored svoje apsolutno književne vrijednoti, mnoge će staviti na svoje pravo mjesto, sa koga su se bezpravno istrčavali. To neka te raduje. Profesor, kojemu sam dao na pročitanje tvoju knjigu, tvrdi, da je i sam Dučić i drugi sakupljači anegdota, sledio tvome primjeru. Ti si oživeo tu kod nas zapuštenu vrstu literature, upravo uspio si da često puta od blata stvoriš zlato«...

KRSTO JABLAN, advokat, u pismu od 8. oktobra 1932. veli:

U mom pismu od 25. novembra 1928. rekao sam: »Osobito mi je drago što veliš, da si više nego zadovoljan sa mjestom i sa ljudima medju kojima danas živiš. Ovako što, medjutim, rijetko se čuje, ali sam od tebe i ljudi tvoga mentalitetia, nešto slično mogao i očekivati. Jer oni koji imaju šire poglede, svoju kuću vide u našoj velikoj Domovini svud i na svakom mjestu od Triglava do sa onu stranu Vardara, a medju dvanaest miliona ljudi svakako čovjek, ako je dobar, može naći dobre družine. I na mene su braća Hrvati učinili jedan izvanredan dobar utisak.

Pjesnici kao ti ne žive od onoga što u usta ulazi, već od svake riječi što iz usta izlazi«.

Danas ti pišem, bez laskanja, da ti zavidim, vjerovaćeš da se iskreno radujem plodnosti tvoga književnoga rada, čije pohvalne kritike sam većinom i sa zadovoljstvom pratio. Odista je to uspjeh, kad si uspio, da staroga Živojina Perića odvojiš od njegovih pravnih studija i tako mu svojim radom svratiš pažnju, da on nije bio lijen ni da čak iz Ziricha za tvoj rad dadne jedan iscrpan i pohvalan prikaz«...

MILAN KRLJEVIĆ, novinar i urednik »Jugoslavenskih Pariskih Novina«, u pismu od 8. oktobra 1932. veli:

...»Vi ste mnogo više učinili sa »Crnogorskim pričama«, koje se preštampavaju na sve strane, nego mnogi naši istoričari a la Vladimir Ćorović i drugi. Vi ste veoma vrijedan čovjek i ja vam želim svaku sreću i uspjeh, te da dovršite sa vašim radovima i na taj način upoznate sve naše krajeve šire domovine, o vrlinama nekadašnjih Crnogoraca, a ne bi s gorega bilo, da se prikažu i ovi »meki« crnogorci elementi«...

SAIT ORAHOVAC, pjesnik, Muslimanin iz Podgorice, u pismu od 8. novembra 1932. veli:

...»Vi ste neumorni i vidim da sa mladićskom enrgijom forsirate svoj značajni i naučni rad na izdavanju anegdota. Mene, kao vašeg poštovaoca i prijatelja, naročito veseli ovaj vaš uspjeh, usprkos sviju pasivnih elemenata i zlonamjernika, koji žele da u svakom pogledu, kroz najcrniju prizmu gledaju i ocjenjuju radove onih, koji časno i nesebično rade na književnom polju. Ali to su sve mjehuri od sapuna, koji će se rasplinuti onda, kad bude došao čas da se trijebi guba iz torine.

Ja pratim ocjene o vašim radovima i računam, da vam je u tom poslu pružena dovoljna moralna satisfakcija, s obzirom kad se uzmu u vidu mnogobrojni panegrici, koji su pisani

o vama iz pera poznatih javnih radnika sadašnjice. Medjutim držim, da vam za ostale, koji su prema vama neprijateljski raspoloženi, a zna se zašto, ne treba da bude stalo. Ja sam već 15 dana po Crnoj Gori i mogu vam reći, da sam za ovo kratko vreme došao u kontakt sa mnogobrojnim intelektualcima i ljubiteljima knjige, sa kojima sam razgovarao o vama i o izvesnoj kampanji, koja se vodi protivu vas, pa vam mogu reći i to iskreno: da pomenuta kampanja nije nikakav izraz ove sredine, već posao nekolicine ljudi, a naprotiv gotovo svi se ovi ljudi jako povoljno i sa divljenjem izražavaju o vama«...

NIKOLA DJONOVIĆ, advokat i publicista, u pismu od 15. februara 1933. veli:

...»Tvoj je posao prodro. »Prošao iza ćoška«, što bi rekli Amerikanci. On ima sve više uvaženje i priznanje. To je najinteresantnije posle narodne pesme, što mi imamo na hartiji. Dok su svi naši krajevi zamrli u pogledu duhovnog stvaranja narodnog, dotle naš crnogorski kraj još stvara, njegov duh radi. Na tvojim najnovijim zbirkama, oseća se svežina savremenog doba i stvaranja.

Ja sam uveren, da u svemu ovome ima mnogo i tvoga to je razumljivo. Pustit sve kroz svoj mozak i pero, a da ono ne ponese i pečat toga laboratorija, to je nemogućno«...

RADONJA PETROVIĆ, potpukovnik, u pismu od 12. juna 1933. veli:

...»Čitajući vaše knjige »Crnogorci u pričama i anegdotama«, potaklo me je da vi se sa ovo nekoliko riječi javim, te da rečem svoje mišljenje kao i izrazim svoje zadovoljstvo koje osjećam u sebi čitajući ove vaše knjige.

Nijesam pjesnik a niti književnik, te da bi kao takvi davao sud o ovakovom vašem knjževnom radu, pa se od toga i ogradjujem, već kao ljubimac knjige uopšte, kao prilični poznavaoc istorije našega naroda naše pokrajine, i kao štovatelj naše lepe prošlosti, (koja i ako je kroz naše

gusle javorove onako sjajno opjevana, kao istorijom i drugim književnim radovima opisivana, putem Njegoševog »Gorskog Vijenca«, Mažuranića »Smail Age«, vojvode Marka Smiljanova »Primjerci čojstva i junaštva, kao i mnogih drugih naših manjih pjesnika i književnika) oću da vi ovom prilikom kao zemljak srdačno-iskreno zahvalim, na vašem velikom i neumornom književnom trudu i radu, sa kojim ste više od svih dosadašnjih naših pisaca, unijeli svjetlosti u istoriju naše pokrajine, iznijeli iz zaborava izbavili i svijetom kroz knjigu pronijeli, pravu dušu: plemenitost, bistrinu, razboritost, mudrost, slobodoumnost, ponos, moralnost, karakternost, pravičnost, slavoljublje, častoljublje, zloću, pakost, mržnju, prezir i t. d. i t. d. petovjekovnog mučenika Crnogorca.

Nema tih velikih ljudi, da prežive svoj vijek a da u životu ne učine nikakve greške, ako ne da mu je znana kod drugog a ono sam oseća, da je sagrešio. Za jedan narod, da se može razvijati, boriti i živjeti samo sa vrlinama bez mana i grešaka apsurd je misliti. To u koliko u ovim vašim knjigama ima takvih priča i anegdota, u toliko po mom shvatanju, no samo knjigu i njenog pisca da čine objektivnijim, već i sami narod iz kojega knjiga potiče čine klasičnijim i većim, jer se zna da pšence bez kukolja nema.

Ništa dalje za sada nemam da vi kao zemljaku i prijatelju rečem, već jedino da vi poželim dobro zdravlje i dugi život, te da ostanete neumorni i istrajni u vašem radu na daljem prikupljanju i sredjivanju tog najljepšeg spomenika kojega je iko do sada podizao prošlosti naše Crne Gore. A time uveren sam da će te zadužiti svakog svjesnog i mladjeg Crnogorca, koji zna ceniti i voleti svoju prošlost.«...

Dr. NIKOLAJ DOBREČIĆ, Arcibiskup Barski i Primas Srpski, u pismu od 12. novembra 1933. veli:

...»Ja vam iz sveg srca čestitam književne uspjehe, koji su odjeknuli i u Jugoslaviji i u inostranstvu. Svi oni

koji su vas nekada ignorisali, moraju vam s poštovanjem odati priznanje«...

DANILO GATALO, bivši ministar vojni, pukovnik u p., u pismu od 17. novembra 1933. veli:

...»Jako me raduje vaš uspješni rad o Crnogorcima. Tamo ima velikih istina koje se dosad nijesu govorile«...

Profesor Dr. DANILO VUŠOVIĆ, u pismu od 22. novembra 1933. veli:

...»Ja lično neobično cenim rad ove vrste i ove me stvari mnogo interesuju i sa literarne i sa jezične strane. U koliko sam do sad stigao da pregledam nekoliko priča iz vaše pete knjige, vidim da tu ima prosto klasičnih primjera«...

MIRKO M. MILJEVIĆ, upravitelj Gradjanske škole, u pismu od 4. februara veli:

...»Vidim da si imao rašta ulagati trud oko skupljanja narodnog blaga. Držim da će ti nove generacije biti daleko blagodarnije od ove današnje, koja ipak nije nezahvalna. Zbilja bi velika šteta bila, da to propadne. Mogu mirne duše reći, da si odužio u potpunosti svoj dug prema onom dobrom i plemenitom narodu«...

PETAR OSTOJIĆ, potpukovnik, u pismu od 6. februara 1934. veli:

...»Zbilja posle Njeguša, najviše ste vi ovekovečili i Crnogorce i sebe; dobro ste odabrali i način i formu, stil i drugo i ne prezate od istine«...

Ing. VIDO JABLAN, u pismu od 15. decembra 1934. veli:

...»Još jedanput sam se uvjerio, da kad naše gore rode gadove i nitkove, da im onda nema para. U to sam se uvjerio kad mi sasvim slučajno dodje do ruku jedna bljuvotina na četiri strane sa naslovom: »Mićunijada iz Danilovgrada«, sa potpisom: »u pero uhvatio Pantiša Trpić«. Rekoše mi da se misli da je ovo napisao neki Nikolić

iz Nikšića. Stvar sam zadržao da vam je uputim, ako vas interesuju ovakva lajanja nitkova, koji ruže poštenu Crnu Goru, koji se kao sve kukavice kriju iza lažnih potpisa«...

ILIJA BRAKOVIĆ, sudija Okružnog suda, u pismu od 28. avgusta 1935. veli:

...»Pročitao sam sa najvećim apetitom i »Crnogorsko Pravosudje« i »Crnogorci u pričama i anegdotama«. I jedna i druga knjiga stvari su od neocjenjive literarne vrijednosti, a u drugoj je za naročitu pohvalu tvoj otpjev Dr. Vukčeviću«...

POP JOKO GOJNIĆ, bivši narodni poslanik, učitelj u penziji, u pismu od 5. septembra 1935. veli:

...»Ja znam i priznajem, da ste vi prvi Crnogorac iz ovog XX. vijeka, koji se kao književnik sjetio da pokupi i književnički uredi i svijet upozna sa prirodnom umnošću, hrabrošću i moralom starih Crnnogoraca. Za to će vam pokoljenja slavu dizati. Ovo dobro znaju i današnji vaši neprijatelji, pa iz zavisti ne ustručavaju se i blatom na vas bacati; ali vaše zasluge neće niti mogu potamnjeti«...

MIRKO DEDOVIĆ, penzioner iz Berane, u pismu od 11. septembra 1935. veli:

...»Davno je narod rekao: »Ko radi Bog mu ne brani«. Ti si samo svojim radom, bez ičije protekcije, uspio da te naučnici ocijene i uvrste u književnike. To čini čast ne samo tebi, no i našim Brdima, jer ti pripadaš Brdjanima-Crnogorcima«...

SRETEN VUKOSAVLJEVIĆ, državni potsekretar u p., u pismu od 12. septembra 1935. veli:

...»Sa uživanjem čitam ove tvoje pričice, koje majstorski podvlače glavne crte realnog, neromantiziranog, Crnogorca«...

RADOMIR VUJOVIĆ, student prava, u pismu od 28 septembra 1935. veli:

...»Sa naučnjačkom kuražju i u privatnom i u javnom životu, otkrivaš istine bez obzira na one kojih se tiču. Ovaj rukovet mirisnog cvijeća i ja sam pročitao, kako to kaže jedan tvoj kritičar, iz duška. Ne bi Volter bio toliki cinik, cinik-genije, da nije mrzio i upirao prstom na sve ono što je lažno i trulo, ticalo se dvora ili naroda-puka, tako je i s tobom«...

MARKO SAVIĆEVIĆ-DUKADINSKI, pisac i penzioner u pismu od 12. VI. 1936. veli:

...»Meni je milo što odoljevaš zavisti mnogih praznih veličina i što imaš snage i duha na stvaranja vrednosti, koje će nas preživjeti.«

PERO NOVAKOVIĆ, penzioner, u pismu od 25. VI. 1936. veli:

...»Raduje me što radiš. Neka kritikuju rad samo oni, koji više daju od Tebe«...

ILIJA BRAKOVIĆ, pretsjednik Sreskog suda i pisac, u pismu od 4. VII. 1936. veli:

...»Visoko cijenim i Tebe i Tvoj književni rad, bez obzira na one, što preko pojedinih listova ćafkaju, jer im je krivo što i oni ne mogu dati ono što si Ti dao«...

UROŠ LABUDOVIĆ, apsolvent prava, u pismu od 8. maja 1936. veli:

...»Vaši »Crnogorci u pričama i anegdotama« doista su pravi Crnogorci, oni junački, borbeni, neustrašivi, dostojanstveni, ponosni, dušmani dina, tvrde božije vjere, pouzdanici u se i u Boga, ljubimci oružja, vjernici gospodara i krvoloci u ljutnji i nepravdi.

Vi ste odličan fotograf, realan autor, pun narodne filozofije, riječi i izraza... Vaše ličnosti su istinite, žive, bez melanholične mašte i lažne fikcije, ništa pretjerano, možda nešto i oduzeto.

Kao što ste i Vi gorostasan, veliki sjajan pretstavnik crnogorski, Vi ste se trudili da i Vaši »Crnogorci« budu isto tako veliki.

Vi ste Vašim »Crnogorcima« i drugim književnim radovima prokrčili sebi put u prkos svih onih »kritičara« koji se spustiše perom i karakterom na nivo prljavog smetlara.

Primjera radi navešći ovo:

Pred nama je prozirno, duboko i nepregledno more. Dani topli. vrući... Izvrstna plaža. Treba imati gaćice i znati plivati. Ne znamo plivati, nemamo gaćice (kostim). Ne smijemo zagaziti u tu duboku vodu. Ako i pokušamo — vratićemo se još s obale goli, suhi i znojavi, i zastidećemo se od svijeta koji nas gleda, što se takvi vraćamo...

Pa i pred nogama tih »kritičara« ležao je godinama u korovu taj isti materijal koga ste Vi skupili i isklesali, kojim se i s pravom dičite. A oni, izgleda, samo su ga primjetili i htjeli od njega napraviti nešto subjektivno, neistinito neke nove Crnogorce.

Dakle, trebalo je kod ovako zamašnog rada vještine, inteligencije, duševne i tjelesne snage, a i materijalnih izdataka. Trebalo je pronaći i uočiti taj materijal, iznijeti ga iz korova, preraditi tako, da ni kamen na kamenu ne ostane od stare zgrade, a ipak da se napravi ista zgrada.

Mnogi, koji su samo napravili pokušaj u tom pravcu, srozali su se još u pokušaju i uvidjeli koliko je to rad neunosan i težak. Jer, neki su išli za slavom, a neki za zaradom, ne pomišljajući na svoju stvaralačku snagu i da umjetnost postoji radi umjetnosti.«

BLAŽO PILETIĆ, načelnik u p., inače prvi sinovac serdara Jola, najveće crnogorske epske figure svoga doba, u pismu od 17. decembra 1936. god. veli:

...»Pročitao sam na dušak ovu lijepu knjigu. Ja Ti čestitam od svega srca na trudu i patriotskom radu.

Pjesnicima i književnicima poslije njihove smrti podižu se spomenici. Ovo su po mom mišljenju najveće budalaštine. Svi ovi spomenici privremeni su, a vi ste pjesnici i književnici sami sebe podigli vječite spomenike.

Jedan filozof u starom zemanu, lijepo je rekao ovo: »Učinjećeš najveću uslugu državi, ako dižeš ne krov na kućama, nego dušu u gradjana, jer je bolje da velike duše stanuju u niskim kućama, nego da se u visokim kućama zavlače hudi robovi.«

Zbilja, Mićo, dobi li koji orden? Nisi je li, e ja ti preporučujem, kad dodješ u zemlju Stradiju, ako nemaš ordene, važnosti nemaš, ne samo to, nego bi te kao neko čudo gledali. Radoje Domanović priča. Kad je »jedan stranac« došа u prestonicu zemlje Stradije bez ordena, odmah su ga odveli u policiju; ali na njegovu sreću, toga dana bila je velika svečanost kod Upravnika Policije, jer mu se pre pet godina na taj dan rodio konj koga on jaše. Grmnu Upravnik: »Ko si ti i koliko imaš godina?« — »Ja sam stranac, imam 60 godina.« — »Pa zar tako star, da nemaš ni jednog ordena a? Danas je svečan dan i sad će deputacije da mi konju čestitaju rodjendan. Za to naredjujem, da se ovaj stranac odlikuje svima ordenima, da i on izgleda u slavu moga konja, kao i oni.« I stranac dobi sva moguća odlikovanja. Tu su bile pored ordena i medalja lente, zvezde, krstovi o grlu i t. d.

A sad još nešto. Došli neki moji dobri prijatelji, da me posjete u bolesti. U sobi gdi spavam stoji slika Mićuna Pavićevića, pjesnika i književnika ispod Garča, a pored njega slika cara Viljema II. Pitaju me:

— Ko ti je ovo?

— To je moj zemljak, Mićun Pavićević, pjesnik.

— A ko ti je ovo sa usukanim brcima?

— To je moj poštovalac, kojega ja lično od sviju svjetskih poglavara najviše poštujem i volim. To je Viljem Drugi, bivši car Nemačke.

— A kako da ga držiš u kući?

— Žao mi je što Vam moram reći, da ste slabi u ocjeni zasluga, ko ih najviše ima za ujedinjenje Južnih Slavena. Da nije bilo Viljema, nikada se mi ne bi ujedinili. E eto, braćo, Mićun sa dušankom, bez jednoga ordena, a pored njega Viljem, takodjer bez ordena. Samo je jedna stvar: Mićun sa naočalima, kao mlađi, a Viljem bez naočala?«

* * *

Ovako misle, pišu i govore pošteni, karakterni i elitni sinovi epske i etičke Crne Gore. Dok separatisti, komunisti, nikolisti, nemuži i smrdiduši, smrad, gad i gamad, nedonoščad i kopilad: klevetaju, pljuju, bljuju, laju, bezimeno, kučki i mučki, iz mraka i budžaka, a danu na megdanu predamnom ničice padaju i kao krave ližu skute i rukave. Prenemažu se, uvijaju, puze, mole, plaču i preklinju, ili za parče »slave«, ili za komad kruha suha. Jadnici koliko su perfidni i bestidni!... Uostalom, mi znamo, da se pamfleti pišu i rasturaju podzemno, u prvom redu o velikim i znamenitim ljudima, a ne o robijašima, kočijašima, bozadžijama, salepdžijama, berberima i desečarima...

Ja sam u svojim književnim i naučnim radnjama, priznatim od prvih glava nauke i države, prvi od svakoga, svoje Crnogorce i njihove prljave i krvave gospodare, inače mlinare, govedare i kozare, rodooskrvnike i majčine krvnike, — postavio na svoje pravo, istorisko mjesto. Jednovremeno i suviše reklamirano, da ne rečem 90% falsikovano čojstvo i junaštvo, dozirao i takodje sveo na pravu mjeru. I što niko tako prije mene, javno zdro obrazinu s lica narodnih i državnih izdajica i izjelica. Otuda i bol, suze, revolt, nemoćna srditost, Mikenhauzensko laganje i prostitutsko olajavanje.

Poligrede, moj nokat ne vrede!

Kao revanš na moju »Badnju Veče«, koja je do kostiju razgolitala crnogorske izdajnike i tudjinske najamnike, pojavio se nekakav anonimni upljuvak, koji su na oba grla izrigale crnogorske Marice Perove i Majke Stane, koji je, kako mi zlobno nagovijestiše oni, što su ga rado čitali i sa njim svoj svijetli obraz mazali, štampan tobože u Solunu god. 1934., pod lažnim imenom »Pantiša Trpić«, bolje reći Sraćko Šagovnović. A zar i to nije liferovao Nikšić — »pun pogani, moj bedeme oburdani!« Ženturine i kukavice, svjesni svojih debelih laži i crna obraza na koji pljunuše, da od mojih udaraca odbrane Palinogu knjaza, državnog dušmanina i Bepina sina, — boje se zakona i moga zagona, pa laju i pucaju iza zaklona, sa hiljade kilometara daljine! Splačine i nikogovine! Zar su to potomci Mandušića i Mićunovića?! Čikam i javno pozivam onu zelenašku, separatističku, komunističku, crvenohrvatsku, bajičko-njegošku, serdarsko-izmećarsku, lažno-penzionersku i marodersku Crnu Goru, da tu izmetinu potpiše, koji bilo od njihovih vodja, potomaka ušljivih plemića, mrtvoglavosjekovića, renegata i herostrata. U tom slučaju, Mićun Mikašev, predjašni narodni poslanik u Crnoj Gori, prvi sekretar Ministarstva unutrašnjih djela, prvi sekretar Državne kontrole i intimus raskralja Nikole, sve dokle ga je kao izdajnika napustio i njegova nedjela objavio, čak prezro i ministarsku fotelju koju mu je nudio, — odgovoriće i perom i šestoperom, onako kako i dolikuje soju, koji je dao onoj epskoj, etičkoj, revolucionarnoj i državotvornoj Crnoj Gori: njega, heroja pera, koji nije posjekao ni jednu mrtvu glavu, ni otkinuo ni jedan nos za medalju; Joju Veškova, Mićuna Stanojeva, Ibra Ivanova, Bekicu Jovanova, Gligora Bekičina, Milovana Perišina, Gorčina Perišina, Baja Ibrova, Jovana Milovanova, Iva Bajova, prvorazredne vitezove od megdana i divana, čija su djela prešla u legende. Samo ovoj Crnoj Gori, ja sam stavio u službi svaki atom svoga žića, a onoj drugoj, objavio beskompromisan rat do istrage. Da je tako, to narječitije potvrdjuju ovakva reagiranja i bljuvanja njenih vojnika, poklonika i ideologa, od kojih bi se zacrvenio čak i njihov idol, legalni sin Mirka Gušterice, čija je koža bila debela na lice sedam pedi. Ako se ovom mom javnom čikanju na duel, ne budu odazvali oni vitezovi iz vranina gnijezda, što su taj pamflet naručili, sročili, zlatom platili i na moju čistu i čestitu glavu htjeli mučki, ženski i kukavički, izručiti planine djubra i laži, ja ih svrstavam u red onih njihovih drugarica, koje su defilovale kroz vrata od Šuranja i ispred Crvenog Fenjera.

Čik danu na megdanu: Pušiguzovići, Dimogovnovići, Polipizdovići i Lažići Jebiguzovići! Poigrajte u jedno vrzino kolo sa ridjim i metiljavim jarcom, franzavcom i sušičavcom, čiji je lični i politički moral ravan mjestu, »dje car pješke ide«.

Karakteristično je za psihu i mentalitet crnogorske današnjice, da ovakvi duševni gubavci nijesu poštedjeli ne samo svoje lične i političke neprijatelje, nego čak ni premijera države, pa ni starog i neobično zaslužnog Crnogorca, popa Joka Gojnića, bivšeg narodnog poslanika i jednoga od najslobodumnijih Crnogoraca svoga doba, inače nosioca najvećeg crnogorskog ordena za lično junaštvo, Obilića medalja. On mi u pismu od 18. II. 1937. god. izmedju ostaloga veli:

»Nije Vas kod mene niko omrazio, tako mi Bog pomogao; jer ja ne bih nikoga poslušao, niti slušam, neke današnje ništa ljude i lajavce, koji nemaju drugoga posla, osim da propovijedaju svoj bezobrazluk za ljudima, koje mrze zato, što su istaknuti pred njima, i zato, što nijesu poganštine kao što su oni. Ovi ništa ljudi su i mene ispjevali neku pjesmu okucanu na mašini, a označili: Horkidike — Solun, pa preko pošte, nekolicini u našem i cetinjskom srezu uputili. Pjesma iznosi 166 stihova, većinom sličnih onima, što bjehu za tebe ispjevali ili za Stojadinovića i današnju vladu.«

A zar se tu skoro, bljujući i pljujući jedan na drugoga, jadnici i pečobraznici, ne izrigaše i na najveću figuru čojstva i junaštva, legendarnoga Marka Miljanova?

Nazvaše ga strašljivcem i književnim kradljivcem! Crnobraznici! Vaspitanici podgoričke ulice i Kradića Mokriguzice.

II.

»Balkan«, Beograd, 31. avgusta 1935. br. 40.

POVODOM DVIJE PAVIĆEVIĆEVE »ANTOLOGIJE«

Dr. Gerhard Gsemann, rektor nemačkog universiteta u Pragu, slavista svetskoga glasa, iz 26 (objavljenih i neobjavljenih) knjiga Mićuna Pavićevića o »Crnogorcima«, sačinio je opsežnu antologiju i napisao joj iscrpan, stručan i naučan predgovor.

Naša Divna Veković, član društva francuskih književnika, prevodilac »Gorskoga vijenca«, Vukovih »Narodnih priča« i pisac »Francusko-srpske« i »Srpsko-francuske« gramatike, koju je nagradila Francuska akademija nauka, takodje je sačinila i prevela antologiju Pavićevićevih »Crnogoraca« na francuski. Ta će se ovih dana pojaviti u seriji izdanja »Medjunarodnog Folklora«.

No i bez ovih Antologija, svi veliki kulturni narodi, blagodareći svojim istaknutim slavistima i etnografima, već su se delimično upoznali sa ovim najdragocenijim blagom naše narodne etike, epike i filozofije, jer je znatan deo ovih priča i anegdota preveden već na sve žive evropske jezike.

Dok su se strani naučenjaci uživili u ovo naše »narodno blago«, pišući opširne studije o ovom velikom narodnom delu, dotle ono kod nas sve do danas nije krunisano onim priznanjem koje mu pripada.

Istina, Jugoslavenska Akademija znanosti i umetnosti u Zagrebu, primila je i objavila — u svojim izdanjima — nekoliko edicija o »Crnogorcima«, — mesto da sav ovaj rad,

koji isključivo tamo i spada, oberučke prihvati, skupi i publikuje — na veliku korist naroda i nauke.

Medjutim, Srpska Kr. Akademija Nauka, nije ni toliko učinila!!

Nećemo se upuštati u ispitivanje uzroka ovakvog nehata, ali moramo naročito podvući i naglasiti, da bi ne samo naše dve Akademije, nego i samo Ministarstvo Prosvete, — u interesu naše narodne kulture, a u prvom redu radi moralnog, estetskog, nacionalnog vaspitanja — i ukusa naše omladine, bilo dužno pružiti našem narodu, — i na jednoj i na drugoj azbuci, — jednu sličnu Antologiju za škole.

Takav rad više bi doneo pozitivne koristi našem duhovnom jedinstvu, čvrstoj državnoj zajednici i svestranom medjusobnom upoznavanju, nego svi drugi metodi, programi i šarene teorije, obojene ličnim pretenzijama i političkim intencijama. Jer ovde imamo jezgru i suštinu, a tamo — ljusku i neistinu.

To je u svoje vreme u jednoj recenziji o Pavićevićevim »Crnogorcima« takodje naglasio i naš poznati i priznati nacionalni pesnik Vojislav Ilić, mladji, — ali oni, koji su najpozvaniji, da taj predlog prihvate, nisu ni čuli taj glas.

A zašto?! . . .

Možda ima ljudi, koji se u času zaborave — i na ove tvorevine gledaju kao na nešto svakidašnje, lokalno, pokrajinsko. Takvi zaboravljaju, da je Stara Zeta — Crna Gora bila kolevka, sklonište, utočište skoro sviju naših careva, kraljeva, župana i velikana, i da su redom naši plemenici, posle Kosovskog sloma, prošli kroz njene gore i planine i tamo svaki nešto ostavio od svoga duhovnog bogatstva. Ta zaostavština, ti alemi srca i duha, preradjeni i obogaćeni pesničkim perom Mićuna Pavićevića, danas su postali svojina svega našega naroda od Soluna do Triglava. Ko takvim okom ne gleda na ovaj rad, taj je i nemoćan, da shvati njegovu klasičnu lepotu i svetu prostotu.

Nije za nas ni najmanje pohvalno, da nas drugi narodi vode za ruku i pokazuju bogate rudnike i rudara. Ako ima i takvih ljudi, kojima rudar nije po ćudi, — prigrlimo bar rudnike, — kad prvi kapaciteti tvrde, da su oni naše najveće i najdragocenije blago.

Predjimo preko besomučnog huka, mržnje i zavisti, koja je uvek bila slepa pred lepotama, gluha i nema pred pravdom i istinom.

Naša omladina vaspitava se često puta sa tudjih, dosta mutnih i maglovitih izvora. To je i štetno i porazno, kad se zna, da čovek ostaje kroz sav svoj život više ono što se vaspitava, nego što se rodi.

Mi nismo, ni u kom slučaju, protiv velikih svetskih pedagoga i korisnog rada književnika svetskoga glasa, — čijim se znanjem i naukom u danom slučaju moramo koristiti, ali smo u prvom redu za popularisanje i propagiranje naše rasne, čiste, originalne i narodne kulture, čije žive slike i primere ne možemo naći ni u jednoj narodnoj čitanci svetskih pisaca, — kao u ovim klasičnim, sočnim, prostosrdačnim pričama i anegdotama iz života Crne Gore i Crnogoraca. Ko svoju kulturu i umetnost ne zna i ne ume ceniti i primeniti, on se ni tudjom ne može i ne ume koristiti.

Kad bi se oni »koji vedre i oblače«, više posvetili nauci, solidnom znanju i istinskom narodnom vaspitanju, a manje »ukaznoj politici«, honorarima, uzjamnim i partijskim beneficijama, oni bi već davno u knjige za našu omladinu presadili ove neuvele planinske božure, koji oplemenjuju duh i izradjuju karakter, — jer bez sumnje ovo je vanredan materijal i naročito prikladan za školu, za nauku, za odgoj omladine!

Ni Grci, ni stari Rimljani nemaju ni približno ovakvih primera: — viteštva, čojstva, poštenja, karaktera, rodoljublja i nesebičnosti. Iz ovih priča i anegdota mi smo prvi put videli da Crnogorci nisu samo — »Sjeciglave«, — već u

prvom redu vitezovi uma i razuma i dane reči. Ne samo krvoloci, kako ih neobavešten svet naziva. U ostalom krvološtvo je bilo često puta — u srednjem veku — odlika i velikih naroda, zar nije u doba engleske kraljice Jelisavete, kao protestanke — odrubljena glava, katolikinji škotskoj kraljici Mariji — i na kolac nabijena.

Stara crnogorska etika, koja izbija iz ovog dela, služi na slavu i čast našoj celokupnoj naciji. Ko to neće da primi i da razume, — bolje je da ga i nije.

Veliki ljudi, naučenjaci svetskoga glasa, obradjuju ovaj materijal o »Crnogorcima« na znanstvenoj bazi, iznose svoja opsežna dela pred široku i kulturnu evropsku javnost — a naši mali ljudi na »visokim položajima« govore o Crnogorčini — šaljivo, cinički i sarkastički,, nemogavši dokučiti važnost i veličinu ovoga pitanja — za naciju, za koju su zvani, i za koju treba, raditi. Po takovim našim »velikanima« uma i položaja jedva da bi mogli ikad, kao nacija napredovati — ni u kom pogledu — i kad bi bilo za dugo takvoga »rada« morali bi smo propadati na svim pozicijama i kao »rakova deca« stalno nazadovati...

»M. Glasnik«, Beograd, 9. novembra 1935. g. Broj 45.

M i ć u n M. P a v i ć e v i ć : C r n o g o r c i u p r i č a m a i a n e g d o t a m a. Izdanje Knjižare Pera S. Vukotića, Podgorica. — Cena 20 dinara.

Crnogorski folklor, koji ne sahne već vekovima, našao je u Mićunu M. Pavićeviću najupornijeg sakupljača. Taj ogromni rad, od koga je knjiga sa gornjim naslovom trinaesta po redu, moći će pravilno da se oceni tek kada naša nauka bude direktnije prišla ispitivanju narodne duše, njegove psihe i unutrašnjih kvaliteta, pomoću kojih će trebati da se iskonstruiše naša nacionalna fizionomija. Crnogorci su tipični Srbi, tipični Jugosloveni, sa svima pozitivnim i nega-

tivnim osobinama, naročito naglašenim. Njihova životna posmatranja su narodna književnost koja se ne gasi u tvrdom stenju zbog nemogućnosti jednog racionalnijeg življenja, a ona su opšta narodna, samo nerečena u ostalim krajevima naše zemlje gde su svakako razne druge prilike uticale da naš čovek zaćuti i prestane literarno razmišljati o životu i svemu što je u vezi sa životom.

Zato će crnogorski folklor poslužiti docnije kao ogromno etnološko blag za ispitivanja našeg duhovnog narodnog pokreta. Značaj rada Mićuna M. Pavićevića tek tada će se pravilno oceniti.

Trinaesta knjiga Mićuna M. Pavićevića pretstavlja još jednu novu etapu u njegovom plodonosnom radu, etapu koja tek nagoveštava da je istinski rad na polju pribiranja narodnog blaga. Ova najnovija knjiga možda ima izvesnih pozitivnijih kvaliteta od ranijih knjiga u pogledu načina pričanja. Svakako i tu treba ogromne prakse i ona se da konstatovati u ovoj knjizi. Uprošćenost izraza — to je odlika naroda koji daje ovu književnost kod nas. Crnogorci su svi guslari. I kad je reč o slobodnom razgovoru. Što klasičnije i što jednostavnije, da bi se postigao efekat, koji često puta znatno zavisi i od načina kako se to kaže i ispriča — upravo kako se to izrecituje, izglumi, jer Crnogorci, pored književnog folklora, imaju nesakupljen glumački folklor, na koji slučajno ovom prilikom ukazujemo prstom.

Trinaesta knjiga je tehnički opremljena vrlo dobro, bez grešaka i sa prijatnim za oko slogom, te se može najtoplije preporučiti.

O XV. Pavićevićevoj knjizi »Crnogorci«, profesor Dr. Ante Debeljak, slovenački kritik i naučenjak, u 14. broju »Život i svet« od 23. novembra 1935., donio je ovu ocjenu uz prevod na slovenački nekoliko anegdota:

»Mićunove anegdote povoljno su ocijenili stručnjaci iz svih evropskih i još nekih vanevropskih zemalja. Tako se na pr. izrazio univerzitetski profesor gosp. R. Noyes u Californiji: »Vaše anegdote daju živu i bistru sliku života crnogorskoga naroda i njegovog pravnog shvaćanja. Pisane su živim, zanimljivim stilom.« Od naših užih zemljaka priznali su autoru potpun uspjeh gg. doktori: Pitamic, Dolenc, M. Škerl, J. Žirovnik, Ušeničnik, R. Sajovic, Preobraženski, Pirkmajer, B. Vošnjak, Župančić i drugi. Nije čudo, što su dosada, čitavi ciklusi ovih priča prevedeni na engleski, francuski, njemački, italijanski, madžarski, rumunjski, ruski, češki, slovački, poljski i esperantski jezik. Znatan izbor ugledao je bijela dana razbacan u nekim slovenačkim publikacijama, naročito u »Ponedeljku« i »Životu«.

Otpor protiv anegdota pojavio se kod neposredno pogodjenih zemljaka, jer gosp. Pavićević istinu ne uljepšava, nego ju kaže na sav glas. Zato je kazao Crnogorac ing. Vido Jablan, kada se je s piscem pobliže upoznao: »Nema Crnogorca, koga je ulica strašnije katranom namazala i o njemu više lagala, nego što ste Vi.«

Od ovih se klevetnika i denuncijanata Mićun Pavićević snažno brani u pjesmi i prozi. Zove ih: bezmozgovići, lažići, prebiguzovići, ništice, svaštice, mokriguzice, zluradovići, sitničarevići, uličarevići, pamfletovići, palilulski bezjajcovi i t. d. Stvar je za nas jasna: Protivnicima će prije ili kasnije mrknuti, a Mićunovo će djelo ostati.«

»M. Glasnik«, Beograd, 23. novembar 1935. god. Broj 47.

NAJNOVIJA MIĆUNOVA KNJIGA

(Crnogorci u pričama i anegdotama od Mićuna M. Pavićevića — Knjiga terinaesta — Beograd 1935. Vel. 8⁰. Strana 128. Cena 20 dinara)

Obiljem, raznovrsnošću i autentičnošću svojih priča i anegdota o Crnogorcima, Mićun M. Pavićević je postao, ostao i ostaće jedan od najznamenitijih moralnih istoričara Crne Gore.

Kao rodjeni Crnogorac, koji je, po sili prilika, jedan deo svog života proveo van Crne Gore, on je pun sinovlje nostalgije za svoju rodnu grudu, i pun ljubavi prema svojim saplemenicima, no, više od svega toga, on je ljubitelj istine; on dogadjaje i anegdote priča onako, kako su se u istini zbivali, ne ustručavajući se, da, pored vrlina, osvetli i mane svojih Crnogoraca.

Njegova prostorna udaljenost od Crne Gore (on živi u Zagrebu) daje mu potrebnu perspektivu i slobodnu širinu za objektivno gledanje na dela i ljude.

U ovim pričama i anegdotama nalazimo razotkrivene duše Crnogoraca, sa svima njihovim herojskim potezima, samopregorevanjima, požrtvovanjima, ambicijama i svima ostalim njihovim sjajnim i pozitivnim osobinama i sitnim slabostima.

Potrebna je bila jedna osobita kuraž i jedno naročito književno poštenje pa da se sve to otvoreno kaže. Tu kuraž i to poštenje niko nije imao u većoj meri od Mićuna M. Pavićevića.

Pošto je neka lica ocrtao, najpre, tamnim bojama, on se, posle izvesnog vremena, opet vraća na ova i retušira ih svetlim bojama. Kakva džentlmenska istoričarska ljubav prema pravdi! Kolika moralna skrupuloznost i književno i ljudsko poštenje! To je ne samo pedantno korigovanje

opisivanih lica, već lojalno i kavaljersko korigovanje i sebe samog. Jer niko nije nepogrešan osem jedinog Gospoda Boga. A kad čovek uvidi da je, u oceni, pogrešio, i kad sam ispravi tu svoju pogrešku, to je isto tako kao da nije nikad ni pogrešio. Osobito ilustrovan primer za ovo pruža nam slučaj sa Kraljem Nikolom. U ranijim Mićunovim knjigama o Crnogorcima Kralj Nikola je, mračnim bojama, ocrtan kao osvetoljubivi i okrutni istočnjački despota, dok u ovoj poslednjoj, trinaestoj knjizi, on nam se javlja u sasvim novoj svetlosti. U anegdoti »Opasan skok« opisana je lična hrabrost i junački ponos Knjaza — Nikole, kao dečka.

U anegdoti: Cigar-papir podvučena je prava vladarska staloženost, hladnokrvnost i mudrost Knjaza pesnika. U anegdoti: »Knjaz Nikola i Sava Lazarević« zabeležena je čudesno laka prijemljivost Nikolina za dobre i pametne savete. U anegdoti: »Sa svojim kamenom i zemljom« istaknuto je jedinstveno rodoljublje i otadžbinoljublje Kralja Nikole, koji u izgnanstvu, ležeći na samrtničkoj postelji, u Parizu, traži i dobija od svoje kćeri jednu grudu crnogorske zemlje, i, držeći tu svetu grudu u grčevito-stisnutoj desnoj ruci, uza samo srce, umire, tako, zadovoljan.

Vrlo dobro je uradio Mićun M. Pavićević, što je, makar i u dvanaestom času, svetlim bojama retuširao lik Kralja-Pesnika i time ga približio stvarnosti i istini. I pored svih mana koje je imao (a ko ih nema?) krunisani osećajni pesnik naše omiljene nacionalne pesme »Onamo 'namo!« voleo je iskreno svoj srpski narod za čiju se slobodu i veličinu borio i perom i mačem.

Pavićević se starao, — i u tome je uspeo — da, u ovoj knjizi, sačuva, autentične, sve draži govora prostog naroda. Njegova fraza, kao i fraza Marka Miljanova, redovno je jezgrovita, jedra i slikovita. Rečnik mu je vanredno bogat. Stil: jasan, prost, ali zato sugestivan.

U interesu nacionalnog vaspitanja bilo bi želeti da ove Mićunove zbirke, koje su, u istini, prave **nacionalne čitanke**, što pre postanu najrasprostranjenije knjige u svima našim školama i svima našim kasarnama.

Voj. J. Ilić Mladji

»Neue Freie Presse« (Nova Slobodna Štampa), Wien 24. XI. 1935. god.

(Mićun M. Pavićević: »Crnogorci u pričama i anegdotama«. Sveska 13. Beograd — Sveska 15. Samobor.) Od ranijeg doba, ima u nas prijatelja jugoslavenske književnosti, koji taj jezik bar donekle poznaju. I ovi su naročito upozoreni na sveukupna književna djela Crnogorca Mićuna M. Pavićevića. On prikuplja narodnu literaturu svoje uže domovine, i do sada je izdao 15 svezaka. Neprocjenjivo je to blago — puno svežine i bogatstva narodne poezije, o čijoj će se velikoj vrednosti, u punoj mjeri moći uveriti svi oni, kojima će bar donekle biti dostupna ova djela Mićuna Pavićevića.

Roda Roda

»Balkan«, Beograd, 26. novembra 1935. god. Broj 65.

KNJIGA PAVIĆEVIĆA

Izašla je iz štampe knjiga književnika g. Mićuna Pavićevića »Crnogorci u pričama i anegdotama«. Nešto klasično, nešto retko i lepo u ovoj poratnoj umnoj i moralnoj žabokrečini. To je lektira za našu omladinu, za naše buduće branioce, a ne Balzakove svinjarije »Golicave priče« ili razorni »Kapital« Karla Marksa (Mardohaja) Jevrejina, u izdanju beogradskog Jevrejina Gece Kona! Ta knjiga diše rasnom svežinom našega naroda, čistom krvlju, i uzvišenom dušom. To je nacionalni bukvar, koji se mirne duše može staviti pod svodove Nacionalnoga hrama Radoice Nikčevića.

Pasusi i anegdote u knjizi u vezi sa pok. Kraljem Nikolom objektivni su i na nekim stranicama dirljivi. To je velika retkost kod crnogorskih intelektualaca. Ili o Kralju u većini pišu nekritičke himne, ili bljutave pamflete. I ta objektivna osobina daje knjizi vrednost u očima svesnih i poštenih čitalaca. Oprema je knjige odlična, cena din. 20. M. Ž.

»Niški Novi List«, Niš, 14. decembra 1935. g. Broj 158.

»KAD SE SKINE LAŽA SA ISTINE« OD G. M. PAVIĆEVIĆA

Poznati naš savremeni pesnik i književnik g. Mićun Pavićević izdao je ovih dana knjigu »Kad se skine laža sa istine«, koja je ispunjena argumentima za odbranu njegovog književnog rada. G. Pavićević je bio napadnut od izvesnih crnogorskih prvaka, koji su nipodaštavali značaj njegove knjige »Crnogorci«. Da bi dokazao svoj ispravan i priznat književni rad, g. Pavićević je publikovao gornju knjigu, u kojoj objašnjava postanak knjige »Crnogorci« i citira pohvale o njoj od strane poznatih naših literata i pravnika, kao i kritiku javnosti.

»S. List«, Samobor, 15. decembra 1935. god. Broj 24.

JOŠ DVIJE PAVIĆEVIĆEVE

Ovih dana pojaviše se i još dvije nove knjige od Mićuna M. Pavićevića — »Crnogorci u pričama i anegdotama«.

Trinaesta knjiga štampana u Beogradu ćirilicom, u nakladi Pere Vukotića, knjižara iz Podgorice i petnaesta štampana latinicom, u tiskari Slavka Šeka u Samoboru. Obadvije knjige sadrže originalno i posve novo gradivo iz epskog, etičkog i historiskog života Crne Gore i Crnogoraca. Sve odlike ranijih Pavićevićevih edicija pojačane su i u ove dvije knjige — šta više u njima je gradja, još sočnija, a

jezik kao uvijek klasičan, čisti pun bogatstva i ljepote. Ni naš Kačić Miošić, pa ni Vuk Karadžić u narodnim i svojim umotvorinama ne dadoše toliko narodne duše, srca, snage, mudrosti, navika, tradicije — i života, koliko je Pavićević pružio u svojim knjigama o Crnogorcima.

Nećemo se upustiti u dublju analizu i sintezu ovoga tako bogatog rada, jer to su već učinili prvi nosioci nauke i literature — kod nas i na strani. Hoćemo samo da naglasimo, da nijedna hrvatska i srpska obitelj, ne bi smjela propustiti da se ne upozna sa ovim — narodnim bogatstvom — dragocjenim biserima poniklim u surim crnogorskim brdima, koja su decenijama davala slavenskom plemenu heroje i pera i mača. U ovim »pričama i anegdotama« iskresana je cjelokupna duša ovoga gorštačkog svijeta, koji je znao i umio, da gladan i žedan, stalno na velikoj muci, — u svom stenju i kamenju odoli svim tegobama i nevoljama — isto onako kao što je i naš hrvatski seljak, kroz vijekove strpljivo muku mučio, više na tudjoj nego na svojoj zemlji.

Mi ovako štivo najtoplije preporučamo i našoj hrvatskoj omladini, jer će ona u njemu naći mnoge plemenite pobude i mnogo toga, što može da mladu dušu oplemenjuje, hrabri i poučava za realan život — i tešku borbu u njemu.

Dr. K. M.

»Jutro«, Ljubljana, 17. januara 1936. št. 13.

NOVA LITERATURA U CRNOJ GORI

Izmedju knjiga koje smo u zadnje doba primili o Crnoj Gori, ide prvo mesto nemačkoj zbirci crnogorskih narodnih priča sa naslovom u »Helden, Hirten und Hajduken« (Albert Langen-Georg Müller, München). Profesor slavistike na praškoj nemačkoj univerzi Dr. Gerhard Gesemann, autor velike sociološko-psihološke studije o Crnogorcima, preveo je i spojio u smotreno uredjenu zbirku 63 značajne narodne

priče, zapiske, anegdote, koje osvetluju karakter toga naroda. U toj sitnoj prozi, koja je uzeta veći deo iz zbirki Mićuna M. Pavićevića, prikazuje se sva svojstvenost Crnogoraca, njihova životna shvaćanja prokušena u stogodišnjim borbama sa prirodom i neprijateljima, sva njihova etična filozofija spojena u visoko shvaćanje čojstva kao sinteza junaštva i čovječjih vrlina. Prof. Gesemann opremio je knjigu sa predgovorom, u kojem je zgusnuto prikazao psihološki tip Crnogoraca kao posebnu varijaciju jugoslovenskoga naroda. Knjiga je izašla u zbirci: »Bucherei Südosteuropa«, gdje je imala odličnog prethodnika u Stankovićevom romanu »Nečista krv«.

Mićun M. Pavićević dobro poznat i gotovo neiscrpljiv informator sviju onih koji su pokazivali detaljnije interesovanje za Crnu Goru, izdao je kod podgoričkog knjižara Pera S. Vukotića, trinaesti svezak svoje zbirke »Crnogorci u pričama i anegdotama«. Predgovor napisao je prof. Dr. M. Vukčević. O Pavićevićevim pričama i anegdotama bilo je već toliko rečeno, da nije potrebno posebno na nje opomenuti.

Mićun M. Pavićević, poslao nam je još dva manja spisa prvi: »Kad se skine laža sa istine« je polemičan, u kojem priča autor, kako su nastali njegovi »Crnogorci«.

Po Pavićevićevom razlaganju bezuslovno je važnog značenja za prosudjivanje njegovih priča i anegdota, kojima je nekolicina tvrdila da su djelomično plod piščeve fantazije, što bi njima oduzelo narodno dokumentarno značenje. Pavićević naglašava, da je sav materijal sakupio po tudjim pričanjima i beleškama a literarnu formu dao mu je on.

U drugom delu knjižice citira Pavićević ocene o svome radu iz pod pera raznih znanstvenika i javnih radnika. Najnovijeg datuma je Pavićevićev spis »Etiologičke priče iz Crne Gore«, koji je izašao kao ponatis iz Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena (Jugoslav. Akademija). Fakat

sam, da je taj spis izašao u spomenutom Zborniku, dovljna je njegova ocena, koji bi mogla samo stručna kritika upotpuniti.

»Srpski Književni Glasnik«, Beograd 1. februara 1936. Br. 3.

Mićun M. Pavićević: Etiologičke priče iz Crne Gore. (Zbornik za nar. živ. i ob. Južnih Slovena, XXX, 2). Zagreb, 1936. Strana 145—180.

Neumorni Mićun Pavićević naišao je na neiscrpan izvor narodnih tradicija na terenu sklonjenom od čestih migracija te najpovoljnijem za održavanje njihovo. U poslednjoj svesci zagrebačkog Zbornika za život i običaje Južnih Slovena objavio je ugledan broj etioloških priča, kaža, skazaka, sredjenih abecednim redom, prepričanih prosto, narodski, s jedva primetnim upričanim istoriskim komentarima.

Ove priče za tumačenje naziva topografskim objektima vezane za istoriske (na pr. Kraljica Jelena) ili legendarne (Dukljanin) ličnosti, koje su boravile na terenu tih priča ili su kao otipisane i uopštene (Sv. Sava, Jerina) po sličnosti za nj, pokazuju s jedne strane, koliko vezanost za takve objekte pomaže održavanju tradicije ličnostima, kao i to koliko je i postanju i održavanju tradicije o njima pomogla prisnija veza njihova s narodom i stvarana veća etička vrednost njihova, i negativna (za Đukljana, nasilnika i gonioca Hrišćana, po crkvenoj tradiciji); a s druge strane, koliko bi, bez pouzdanih istoriskih podataka, nesigurno bilo zaključivanje o stvarnom boravku tradicionalne ličnosti na terenu, na kome se o njoj priča neka vezuje za koji objekat.

»Tribuna«, Šibenik, 27. februara 1936. god. Broj 337.

Etiologične priče iz Crne Gore. Napisao: Mićun M. Pavićević.

U izdanju »Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena«, sastavnog dijela publikacija zaslužne naše Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (knjiga XXX. sv. 2. 1936 god.) izišla je ova vanredno značajna i vrijedna knjiga, koju je marno i s punim poznavanjem narodne psihe napisao plodni i čisto narodno karakterni naš književnik g. Mićun M. Pavićević tako dobro poznat u našoj književnosti po svojim popularnim anegdotama o Crnogorcima i drugim literarnim radovima, koji mu odredjuju odlično mjesto medju našim književnim radnicima.

U pedeset sastavaka, koji imaju obilježje tradicijonalno ili historičke reminisencije, a formom ugodne zbijene crtice, pisac tumači postanak raznih topografskih imena na području Crne Gore. U tim je crticama sadržana ne samo jasno jedra i sočna zbijenost narodne dikcije, već sav onaj ugodni i privlači kolorit pučkog tropa i figurativne fraze. Kad se k tome pridodaju i vrednote ove knjige s folklorističkog pogleda, onda se lako dolazi do zaključka, da je ona jedna osebujno narodno literarna pojava, koja naročito u sadašnje vrijeme dobro dolazi kao memento mnogima, koji pišuć za javnost uopće, a za naš puk napose, ne vode o čistoći i ljepoti našeg divnog jezika onoliko brige, koliko to od njih zahtjeva obzir i prema jeziku i prema javnosti.

Ovu zbirku etiologičkih priča trebala bi naročito naša omladina da prigrli s osobitom ljubavlju i da u njoj sadržane ljepote dikcije i kolorita upije na način, da joj postanu svojstvene, kako bi se docnije ispoljavale i u njenom pismenom izražaju.

Kao književni prilog narodnog govora, poimanja i prikazivanja, ova knjiga g. M. Pavićevića ima svoju klasičnu

vrijednost, pa je stoga najtoplije preporučujem svima, koji hoće da svoje poznavanje narodne psihe prošire i obogate, a g. piscu najiskrenije čestitam na tom uzornom djelu.

»Jugoslovenski Glas«, Zagreb, 30. aprila 1936. g. Br. 4.

Mićun M. Pivićević: Etiologičke priče iz Crne Gore, izdanje Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knjiga XXX, Sv. 2.)

Ova zbirka sadrži 50 raznorodnih priča čiji su motivi crpljeni sa terena Crne Gore. Iako ove priče nose većim dijelom topografski karakter — naime, i ako su one vezane na razna historiska mjesta, lica i dogadjaje, sve su one ispričane na jedan neobično sugestivan, plastičan i klasičan — pjesnički način, koji je svojstven specijalno autoru ove knjige.

Nalazimo, da naročito u ovim pričama izbija talenat, snaga, život i umjetnički zanos — Pavićevića. Onako kako nam odličan slikar jednom kičicom dočarava prirodu u svim njezinim dražima i nijansama — tako i Pavićević svojim perom i jednom rečenicom iznosi mentalitet, karakter, život ambijenta — svoga kraja. Kroz ove priče mi vidimo sve Crnogorske kotline dubodoline, brda i planine, golo stenje i kamenje — pećine, rijeke i izvore, crkve i razvaline — od doba Nemanjića, pa do Petrovića. Neka je čast Jugoslavenskoj akademiji znanosti, koja je ovaj rad pravilno shvatila i našu skromnu nauku s njim obogatila.

Najbolji jugoslovenski publicista i esejista Krsta Cicvarić, u članku »Tri nova Vuka Karadžića«, publikovanom u »Bakanu« Br. 122 od 5. juna 1936., o radu Mićuna Pavićevića reče ovo:

...»Njegov (i moj) zemljak g. MIĆUN PAVIĆEVIĆ, cenjeni patriotski pesnik, samouk kao i g. Luburić, talentovan kao i ovaj, imao je više sreće kao sakupljač anegdota o Crnogorcima, koje je on dosad objavio u više knjiga, a koji je prevodjen i na strane jezike.

Pavićevićeve anegdote o Crnogorcima, a koje je on možda malo i stilizovao, pretstavljaju nešto najinteresantnije u našoj literaturi, i ako se i za jednog od naših književnika može reći da je obavezao svoj narod na zahvalnost to se može reći za g. Pavićevića. Šta bi se još moglo želeti, to je da g. Pavićević, koji se u ovome poslu specijalizovao, ovu svoju djelatnost proširi na sve srpske krajeve, da prikupi sve interesantnije anegdote iz srpskog društva, da stvori u tome pogledu jednu enciklopediju kakvih već ima na stranim jezicima.

Anegdote su, bez sumnje najprijatnija lektira kakva može da postoji.

Pisac ovih redova celog veka je tražio istinu i borio se za pravdu, pa tome ostaje veran i u ovoj prilici, a pravda, u pogledu trojice imenovanih naših zaslužnih ljudi, gg. Luburića, Pavićevića i Dimitrijevića, traži ovo: da se g. Luburiću na neki način omogući da publikuje svoju značajnu zbirku, pa ako Akademija to neće da učini, onda putem privatne inicijative; da se g. Mićunu Pavićeviću oda priznanje za dosadašnji rad na taj način što će biti izabran za člana Srpske akademije nauka i umetnosti, da srpska akademija, na neki način, da satisfakciju g. Hadži-Todoru Dimitrijeviću i da se njemu omogući dalji rad u istom pravcu, te da ponovo sastavi zbirku koju je bez njegove krivice, Akademija satarila.

»Srbija će se kad tad stideti što ja ovako živim«, rekao je jadni Vuk u jednom nastupu očajanja, i mi danas moramo duboko žaliti što se naša država ogrešila o Vuka. To se sad ne može popraviti, Vuka već odavno nema medju živima, ali zato ne smemo dozvoliti da ljudi koji su s uspjehom nastavili

njegov posao imaju istu sudbinu koju je imao genijalni reformator srpske književnosti. Dajmo satisvakciju Vukovom duhu na taj način što ćemo moralno i materijalno, olakšati rad ljudima koji se mogu smatrati kao njegovi dostojni sledbenici na polju skupljanja narodnih umotvorina, umotvorina po kojima je naš narod prvi ne samo na Balkanu nego i u celoj Evropi, šta više u celome svetu.

Ne gubimo to iz vida i negujmo ono po čemu smo najveći, najslavniji medju svim narodima na zemnome šaru«.

Gospodin RODA RODA, književnik svjetskoga glasa u bečkoj »Neue Freie Presse« broj 25823 od 1. avgusta 1936 godine, donio je ovu ocjenu:

»Postoji jedan Crnogorac, Mićn M. Pavićević, koji već decenijama bilježi amanet svoje otadžbine: pjesme, priče, poslovice, narodne zagonetke, tužaljke, a naročito šaljive priče u kojima se prikazuje ponos ratnika — junaka i humor Jugoslovena.

Mićunovi pretci su čuveni heroji, njegov otac jedan od najvećih stvaralaca narodnih rapsodija svoga vremena. Mićun sam, rodjen pripovijedač, osim toga visoki činovnik kralja Nikole, poslanik — i to baš u Podgorici, na granici stare turske, a u središtu dugotrajnih plemenskih borbi i četničkih ratova. Jugosloven, seljak i čobanin kipi od hrabrosti, maštanja i ljubavi za pjesmom.

Iz tako srećnog skupa povoljnih okolnosti dozrelo je Mićunovo stvaranje do stepena vanredne folklorističke i pjesničke vrednosti.

Tek kad se sjetimo djela braće Grimma i k tome dodamo »Čudni dječiji rog« i »Šaljive priče«, tek onda možemo, donekle, dobiti pravu predstavu o Mićunovim zbirkama. One obuhvataju do sada 16 svezaka. Ovdje slijede prijevodi iz triju najnovijih Mićunovih knjiga — anegdota«.

»JUTRO« št. 49. Ljubljana, subota, 27. II. 1937.

MIĆUN M. PAVIĆEVIĆ, »HUMOR I ŠALA«.

U knjizi od 126 strana, neumorni je sakupljač narodnih anegdota i narodnog humora Mićun M. Pavićević, izdao novu zbirku svoga, kako on kaže, neiscrpnoga blaga. Značajan predgovor toj zbirci (predgovor pun ushićenja za baladno snalaženje jugoslovenskoga naroda i za istoriju, koja se nalazi u narodnim porukama) proizlazi iz pera nemačkog pisca hrvatskog porekla Roda Roda. Crnogorski humor i šala u toj knjizi otkriva prirodnu duhovitost i bistrinu humora crnogorskog naroda. U tome zrcale se patrijahalni odnosi medju staležima, stara plemenska trvenja, koja se nisu održavala samo u konfliktima, nego i u lakrdijaškim anegdotama. Smešnost stiže čak na homersko slikoviti dvor s očinskim Nikolom i njegovom okolinom. Nekoje anegdote imaju skriven politički žalac, dok druge sakrivaju socijalnu tendencu (dakako u smislu tadašnjeg crnogorskog društva) nekoje pak su dobile prilično jaku natruhu pikanterije. U slučaju, da su ove anegdote zaista proizašle iz naroda, tada možemo reći, da je narodna predaja stvarala svoje nepisane novine, jer mnogokoja od ovih anegdota ima sažeti sadržaj duhovitost feljtona, a mnogokoja sadrži prikrivenu političku ili- društvenu kritiku i t. d. Iz popisa svojih dela, koje Mićun Pavićević navadja na četiri sitno tiskane stranice (ima preko 30 dela u štampi, ili u rukopisima), zaključujemo da njegova dela opsežu preko sto bibliografskih svezaka: plodnost koja nije veća od piščeve figure, koja već sama po sebi izaziva respekt.

Najbolji i najautoritativniji jugoslovenski časopis »Srpski Književni glasnik« od 1. marta 1937. god donio je ovu ocjenu:

»Mićun M. Pavićević: Crnogorski humor i šala, Zagreb, St. Kugli, 1937. Str. 123. C. 20. dinara.

U poznatoj kolekciji svojoj Crnogorci u pričama i anegdotama, g. M. Pavićević je izdvojio i zasebno objavio već tri zbirke samo šaljivih, kakvih ima i u onim drugima bez te oznake. Poneke je zaista teže i izdvojiti kao takve, jer ih i ovde ima koje bi više bile jezive nego šaljive (fukara fukaru, Vulaš i Vardabaša i dr.), ili su to samo po crnogorskom shvatanju (Amanet i sl.); neke su nerazumljive (Lazarev Dinjan), jer su date bez objašnjenja, koga inače ima. Većinu karakteriše lepa duhovita reč, gorštačka dosetljivost i šeretluk (na pr. Amerikanska opklada, ako je baš naša); medju njima manje one što potiču od intelektualaca (Vještak krava). Nije, naravno, sve anegdota, ima i opšte poznatih priča narodnih, ona Prevara na pr. s motivom o trampi vreće »oraha« za veću »vune« i naplata duga (dramatisana od M. Glišića), ali ne i vezana na lična imena nego pokrajinska, samo sa zaista crnogorskom motivacijom nekih postupaka (probanje sablje na mrtvacu). Jedna je i bez Crnogoraca, o Beogradjaninu. Čemu ovo kamenje, ipak zgodna. G. Pavićević beleži sve, i obljavljuje sve, i to je dobro.

Pred ovom najnovijom zbirkom šala, predgovor je vrlo dobar, sažet i rečit, — od Roda Rode.

»Prager Presse«, Prag, utorak, dne 23. februara 1937.

CRNOGORSKI HUMOR I ŠALA

Neumorni Mićun M. Pavićević, koji se kroz godine specijalizirao, da anegdote iz života Crene Gore sakuplja i po mogućnosti štampa — do sada su izašla od njegovih »Crnogorci u pričama i anegdotama« ništa manje nego 16 svezaka, a daljnjih 9 su u štampi, odnostno gotovi u rukopisu — izdao je u nakladi knjižare St. Kugli u Zagrebu novi svezak »Crnogorski humor i šala« (1937. 8 123 S.). Roda Roda, koji se u stvar nešto razumije napisao je predgovor.

»Slovenski Narod«, Ljubljana, 17. februara 1937. Br. 38.

Poznati pisac Mićun M. Pavićević, koji je postao slavan po svojim knjigama »Crnogorci u pričama i anegdotama«, je nedavno izdao novu knjigu »Crnogorski humor i šala«. Predgovor toj zbirci, napisao je Roda Roda i kod nas dobro poznati njemački pisac. Predgovor je himna Jugoslovenskoj državi i jugoslovenskom narodu. Iz njega vadimo nekoliko stavaka:

Jugoslavenska država je tvorevina, kakvih na zemlji jedva možeš naći, a u Evropi svakako takve nema.

Povijest talijanskog naroda je bogata i burna. Poslije ljutih bojeva, koji su trajali stoljećima, Rim je nasilno okupio najraznovrsnija plemena poluotoka, nametnuo im jedan, latinski jezik i kulturu — dok se opet nije Italija raspala, a zatim jedno za drugim i u isto doba dospjela pod gospodstvo Nijemaca, Španjolaca, Pape, Francuske, Austrije — da se nedavno, prije osamdeset, šezdeset godina ponovo oslobodi i ujedini.

Dobro, Italija se sastoji od dijelova najšarenijeg podrijetla i prošlosti. Ipak oni imaju jednu vjeru: katoličku — jednu jedincatu kulturu: zapadnu — jednu povijest, koja je sjever i jug, braću i rodjake uvijek držala skupa u vezama i saobraćaju.

Ali Jugosloveni? Jednu je granu pokrstio Bizant, a drugu Rim. Jedan je dio već u srednjem vijeku dospio pod tursko, a drugi pod ugarsko i austrijsko žezlo. Četvrti je dio ostao slobodan.

Ima grčko-pravoslavnih, katoličkih i muslimanskih Jugoslovena.

U Katoru je vladao providur mletačkog dužda, u Dubrovniku plemeniti rettore, knez. Sićušna Crna Gora živjela je slobodno za sebe. U Beogradu je stolovao još 1860 turski paša — u Sarajevu 1878, u Skoplju 1912. U Zagrebu, Subotici i Mostaru sjedili su do godine 1918 Habsburgovi činovnici. Još godine 1878 bio je na trgu Nove Gradiške rašteo: seljaci iz Bosne izmjenjivali su s onima iz Slavonije novac i dobra kroz rešetke.

Na jugoslovenskom su se tlu ujedinjavala i lučila više od četiri stoljeća dva svijeta: Istok i Zapad. Sve dovde je prodirala indijsko-arapska fantazija bajki, sve dovde francusko-njemačko znanje. Istok i Zapad pomiješali su se u ovom narodu do najsretnije sinteze.

Nigdje u Evropi ne opijeva se prošlost i sadašnjost, predanje i povijest u baladi: narodna literatura grčko-pravoslavnih i muslimanskih Jugoslovena buja od balada. Kad bi učenjačko povjerenstvo proputovalo zemlju s jednoga kraja na drugi i pobilježilo uz put sve balade — moralo bi to povjerenstvo svoj rad, tek što bi ga svršilo, nanovo početi — jer bi iza ledja tomu povjerenstvu ponovo nastajale stotine novih balada.

I svaki dan zvuče nove pjesme i odzvanjaju na hridinama Kranjske, u ravnicama Dunava, iz haremskih rešetki Nevesinja.

I sve nove i nove anegdote idu od usta k uhu — priče, basne, bajke obnavljaju se i mijenjaju se. Ni jedan narod u Evropi — možda ni na cijeloj zemlji — nema ni približno tako bujnoga pjesničkoga dara invencije kao Jugoslaveni.

———

»Tribuna« Br. 64. 18. III. 1937.

Mićun M. Pavićević: CRNOGORSKI HUMOR I ŠALA

Predgovor napisao Roda Roda. Tisak i naklada St. Kugli, Zagreb.

Ova najnovija knjiga g. Pavićevića, jednog od najplodnijih savremenih jugoslovenskih pisaca, znatan je prinos našoj beletrističkoj i ujedno folklorističkoj literaturi.

Pisac u ovom svojem djelu objavljuje preko 200 vrlo zanimivih šala i anegdota iz crnogorskog života, koje najizrazitije karakterišu psihu, mentalitet i duhovitost ovog našeg ponosnog i bistrog svijeta, onog dragulja medju najblještavilјim na kruni slavne dinastije Karadjordjevića.

G. Pavićević svojim golemim književnim radom — koji obuhvata okolo stotinu svezaka, od kojih je nekoliko izašlo u izdanju Jugoslovenske Akademije nauka; od kojih je znatan broj popraćen predgovorima istaknutih domaćih i stranih književnika i učenjaka (Dr. Gavrilović, dr. Andrić, Dj. Vilović, dr. Politeo, dr. Vukčević, dr. M. Župančić, dr. Ž. Perić, dr. M. Dolenc, Dr. M. Hanžeković, N. Djonović, dr. B. Vošnjak, D. Ljotić, dr. E. Čimić, prof. M. Pavlović, prof. dr. Ivić, dr. G. Geseman, Roda Roda i t. d.) a nekoje su sveske prevedene na francuski i engleski — najodličnije je ilustrirao svoju užu otadžbinu, odao je svojim stihovima ljubav i počast prema Kralju i jedinstvenoj Jugoslaviji, a ovo njegovo najnovije izdanje, nije nego nov, svjež i krasan cvijet, u onom divnom vijencu kojeg Mićun Pavićević, naučnom i vedrom prozom i zanosnom patriotskom lirikom, vješto i znalački spleo, da tim svojim vijencem okruni ne samo onaj gordi kraj neumrlog lovćenskog pjesnika, nego da s njim prinese i svoj dragocijenjeni tribut ostvarenju velikog ideala: jugoslovenskog narodnog i duhovnog jedinstva.

L j u b o R o d i ć

———

»Tribuna« Br. 69. — 24. marta 1937.

»ZA NACIJU I DINASTIJU«

N a p i s a o M i ć u n M. P a v i ć e v i ć

Još se nije dobro osušio tiskopis na knjizi »Crnogorski humor i šala«, koji je pred malo vremena izdao g. Mićun

M. Pavićević, a već pred nama leži nova njegova knjiga pod napisom: »Za Naciju i Dinastiju«. Produktorni ovaj literarni radnik fenomenalan je u svojoj neutrudivosti i u specijalnom obradjivanju svog literarnog žanra. Od njega imamo već 70 izdanja, a u štampi i u rukopisu do 40 spremljenih radova. Tkogod će pomisliti: izmedju tolikog žita bit će i ponešto pljeve, ali taj bi se varao. Sve što Mićun Pavićević napiše ili obradi — sve je interesantno, poučno, značajno; sve je važan prilog upoznavanja naše opće narodne psihe i proučavanja narodnog intelekta i života. Svak ima šta da nauči iz njegovih radova, svak ima razloga i prilike, da se na njima nadahne čistim narodnim duhom i da još većma zavoli ove naše divne krajeve i narod, koji ih obitava. Dosta je pročitati emfatičnu apologiju naše rase, koju je uvaženi Roda napisao kao predgovor Mićunovu izdanju »Crnogorski humor i šala«, pa da se uvidi, koliko Mićunova djela utiču na korekciju stranog mišljenja o nama i o našim prilikama i sposobnostima.

Njegova knjiga »Za naciju i Dinastiju« nov je krasan prilog tome nastojanju u tome cilju. Nije to samo pobožni kadionik, iz kojeg se diže miris tamjana pred oltarom najsvetijih ljudskih ideala, nije to konvencijonalni kakav izliv idolopoklonstva, to su u istini čiste pjesničke tvorevine, nepatvoreni savremeni psalmi, kojima je jedino svrha, da u ovu tmurnu, sebičnu i zlobnu sadašnjicu unesu vedrinu, ushit, samoprijegor i borbenost za ono najmilije i najsvetije, što mora da prožimlje dušu i srce svakog čestitog Jugoslovena.

I sad bismo morali da počnemo samim nizanjem citata, ali ćemo se ovog puta u tome ograničiti, jer bismo inače mogli postići obratnu svrhu, t. j. da navedemo koga da, upoznavši se s tim citatima, u sebi reče: »pa sad mi više ne treba to ni čitati; sad znam o čemu se radi«. A mi hoćemo, da ovu knjigu pročitaju mnogi, mnogi, — po mogućnosti svi od Triglava do Balkana, od Drave do Djevdjelije,

pa da onda pokornički uzdahnu i u sebi obnove sve ono lijepo i plemenito, što je u njima izblijedilo pod olovnom maglom ovih dana, kad se u našoj Jugoslaviji isprsavaju samo negativne i defetističke oline, a sve u slavu i nasladu naših vjekovnih i zakletih neprijatelja izvana i iznutra.

Knjiga je podijeljena u dvije skupine. Prvi dio sadrži pjesmu »Kob«, u kojoj je lapidarno i u čisto narodnim dikcijama opisana tuga i zaprepaštenost Jugoslavije nad nenadnom smrću velikog nam Kralja I. Karadjordjevića. Za njom slijedi pjesma »Kralju Petru II«, koja je vrhunac zanosa i plemenitosti, što se najbolje očituje u ovim stihovima:

»Rasti, Mladiko naša,
Uprkos oluja i bura;
Od svih gorkih čaša,
Od teških i kobnih ura
Braniće Te Veliki Bog
I ljubav naroda Tvog.«

Treći je sastavak: »Da živi Kralj Petar II.!« Što se sve krije u tom uskliku rodoljuba i borca Pavićevića, vidi se najbolje iz ovih riječi: Ova ruka (Petra II-a) znaće da brani od crne nemani Carska Vrata, jedinstvo i slobodu sva tri Brata!

Četvrti je sastavak: »Tužna godišnjica«, koji kulminira u ovim riječima: »Čuj i počuj, zlotvore, dok duh Aleksandrov vije u svima našim palatama, kolibama i ćelijama, od Jugoslavije ni parče jedno, koliko nokat vrijedno, otpasti neće, bez Tvoje nesreće!«

Peti je sastavak: »Aleksandrova poruka«, kojemu je kulminacija u ovim riječima: »A ti, Sine mio, tako srećan bio, ljubi istim žarom i istom toplinom sve, što sebe zove Jugosloveninom. I u jedno kolo, pod zastavu jednu, klikni sa narodom pjesmu nepobjednu: Majko naša sveta, stvorena i rodjena vrhom bajoneta, ničija nam te neće slomit sile, dok u nas traje i posljednjeg bila.«

Šesti sastavak: »Osamnaestgodišnjica ujedinjenja«. To je velebna himna i molitva za sreću i spas Jugoslavije i ujedno užasna kletva na sve njene neprijatelje i zlotvore. Čujte: »Oprosti im Materi, zle, gnusne i zmijske čine, jer sjeme njihovo: čili, suši se, vene i gine!... Sve pustolovine nametnu im tudjin kleti, da se osveti za svoj vječiti, sramni pad, poraze i golemi jad! Tone dan za danom u nepovrat, a Ti svemoćnija, svesnažnija, svesilnija uzdignute glave kao Golijat, gledaš orlovski, netremice Bogu i suncu u zenice. I kupaš svoje rumeno, zdravo i svježe lice na vrelu kristalne, bistre i čiste rijeke nepresušnice. Legije Tvojih čeda spremne stoje, da svaki pedalj zemlje Tvoje krvlju srca svoga oboje!...«

Drugom dijelu knjige ovaj je sadržaj: »Slike iz Albanske Golgote, Pupinovo pismo, Jugoslavija iznad svega, Žandarmova pjesma, Junaštvo i smrt žandara Lazara, Strosmajerova poslanica i Epistola.« Da okarakterišemo cijeli ovaj drugi dio dosta će biti ako navedemo sonet pod napisom: Strosmajerova poslanica:

»Braćo moja, sinovi heroja,
Posle tmice, grča i groznice:
Sve je naše, što tudjin tlačaše;
Već ne stenje puk na vaskrsenje.
Čela vedra i nabrekla njedra,
Napred smjelo za Besmrtno Djelo:
Proširite medje Jugoslavlja
I stvorite Dom opšteg Sveslavlja.
Vjera, sloga, uz blagoslov Boga:
U stihije pretvaraju mete,
I pokreću brda i planete.
Jugoslavlje rodiće Sveslavlje
Kao što je Mesija — Srbija
Od tri brata stvorila Giganta!«

Zar ne, ko da slušamo prekogrobne glase i želje velikog pjesnika »Gorskog Vijenca«! I doista u ovoj se knjizi osjeća potpuno njegov duh i zov. Prigrlite tu knjigu svi koji vjerujete u Jugoslaviju, a vi, koji u nju ne vjerujete ili iz malodušja, ili iz mržnje, ili iz zablude zavedenosti — pročitajte je tiho i sabrano — moguće da vam niz obraze suza kane i da vam srce plemenitije kucati stane! D. S.

»Balkan«, Beograd, 6. aprila 1937. g. Br. 209.

ZA NACIJU I DINASTIJU

Tako se zove najnovija zbirka epskih pesama i proze g. Mićuna M. Pavićevića, koja je izašla ovih dana u izdanju ugledne zagrebačke knjižare St. Kugli.

U ovoj svojoj najnovijoj knjizi g. Mićun Pavićević misaono i duboko kako samo on to ume, pretstavlja mnoge naše nedaće, ali u isto vreme bodri i sokoli: Jugoslavija iznad svega.

— Razdžilitali su se kmetovi i prikmettice, kneževi i knežići, politički pelivani i praznoglavi megalomani, da pod vidom, slobode i demokratije, razdrobe i podele najveću istorisku tekovinu našega naroda na kmetije i despotije, na pašaluke, kadiluke i agaluke«.

Ali, sve misterije, perfidije i hipokrizije, huke, buke i galame, što dolaze iz sredine novopečenih Dalaj Lama i njihovih skutonoša i bremenoša, neće uspeti da paralizuju pobedonosnu jugoslovensku misao.«

G. Mićun se junački poneo i ovog puta i neka mu je na tome hvala. Ko ne veruje neka se za knjigu obrati piscu: Zagreb, Grugurova ulica 3. Neće zažaliti, to mu garantujemo.

S. S.

»Narodna Odbrana«, Beograd, 25. aprila 1937. Broj 17.

CRNOGORSKI HUMOR I ŠALA

od Mićuna M. Pavićevića, — Zagreb 1937.

Posle nekoliko izdatih knjiga »Crnogorci u pričama i anegdotama« izdao je nedavno poznati pisac Mićun M. Pavićević svoju najnoviju knjigu »Crnogorski humor i šala«. I ova knjiga ima obeležje ranijih njegovih knjiga. Brižljivo prikupljen materijal iz života Crnogoraca, poznati njihov humor, pun zdravlja i duha, g. Pavićević je majstorski obradio i sačuvao od zaborava. U tome je njegova velika zasluga. Predgovor ovoj knjizi napisao je poznati nemački književnik i humorista, dobar poznavalac našeg jezika, Roda Roda. Zbog interesantnosti donosimo uvod u izvodu:

»Jugoslovenska država je tvorevina, kakvih na zemlji jedva možeš naći, a u Evropi svakako je takve nema.

Povijest talijanskog naroda je bogata i burna. Poslije ljutih bojeva, koji su trajali stoljećima, Rim je nasilno okupio najraznovrsnija plemena poluotoka, nametnuo im jedan, latinski jezik i kulturu — dok se opet nije Italija raspala, a zatim jedno za drugim i u isto doba dospjela pod gospodstvo Nijemaca, Španjolaca, Pape, Francuske, Austrije — da se nedavno, prije osamdeset, šezdeset godina ponovo oslobodi i ujedini.

Dobro, Italija se sastoji od dijelova najšarenijeg porijekla i prošlosti. Ipak oni imaju jednu vjeru: katoličku — jednu jedincatu kulturu: zapadnu — jednu povijest, koja je sever i jug, braću i rodjake uvijek držala skupa u vezama i saobraćaju.

Ali Jugosloveni? Jednu je granu pokrstio Bizant, a drugu Rim. Jedan je dio već u srednjem vijeku dospio pod tursko, a drugi pod ugarsko i austrijsko žezlo. Četvrti je dio ostao slobodan.

Ima grčko-pravoslavnih, katoličkih i muslimanskih Jugoslovena.

U Kotoru je vladao providur mletačkog dužda, u Dubrovniku plemeniti rettore, knez. Sićušna Crna Gora živjela je slobodno za sebe. U Beogradu je stolovao još 1867. turski paša — u Sarajevu 1878, u Skoplju 1912. U Zagrebu, Subotici i Mostaru sjedili su do godine 1918. Habsburgovi činovnici. Još godine 1878 bio je na trgu Nove Gradiške rašteo: seljaci iz Bosne izmjenjivali su s onima iz Slavonije novac i dobra kroz rešetke.

Na jugoslovenskom su se tlu ujedinjavala i lučila više od četiri stoljeća dva svijeta: Istok i Zapad. Sve dovde je prodirala indijsko-arapska fantazija bajki, sve dovde francusko-njemačko znanje. Istok i Zapad pomiješali su se u ovom narodu do najsrećnije sinteze.

Nigdje u Evropi ne opijeva se prošlost i sadašnjost, predanje i povijest u baladi: narodna literatura grčko-pravoslavnih i muslimanskih Jugoslovena buja od balada. Kad bi učenjačko povjerenstvo proputovalo zemlju s jednoga kraja na drugi i pobilježilo uz put sve balade — moralo bi to povjerenstvo svoj rad tek što bi ga svršilo, nanovo početi — jer bi iza ledja tomu povjerenstvu ponovo nastajale stotine novih balada.

I svaki dan zvuče nove pjesme i odzvanjaju na hridinama Kranjske, u ravnicama Dunava, iz haremskih rešetki Nevesinja.

I sve nove i nove anegdote idu od usta k uhu — priče, basne, bajke obnavljaju se i mijenjaju se. Ni jedan jedini narod u Evropi — možda ni na cijeloj zemlji — nema ni približno tako bujnoga pjesničkog dara invencije kao Jugoslaveni.«

Knjigu g. Pavićevića preporučujemo svima koji cene i vole zdrav humor i šalu.

»Življenje in svet«, Ljubljana, 8. maja 1937. Št. 19.

Mićun M. Pavićević, koji je ovih dana za svoj književni rad primio red Sv. Save III. stepena, slavan je po velikom broju knjiga o svojim zemljacima Crnogorcima. Medju ovima jedna »Narodne pikanterije«, izašla je kao rukopis u naučne svrhe. Pobudio je time interes i kod medjunarodne organizacije za folklor u Parizu, od kuda su ga pozvali, da sakupi sličan materijal za celu državu. Biće donekle zastupana i Slovenija. I 22. februara javlja mi neumorni sakupljač: moja knjiga »Pikanterije iz Jugoslavije« biće rukopisna uskoro gotova.

Osim toga ima u pripremi, kako sam lanjske godine izvijestio u »Žisu« knjigu do sada neštampanih lirskih narodnih pjesama, iz svih djelova naše zemlje. Čovjek ne bi vjerovao, da još uvijek nastaju nove narodne popevke. Ali ni jedan drugi narod u Evropi, a možda ni jedan na celom svetu, nema ni približno toliko pesničkog dara invencije kao Jugosloveni, tako navadja »Slovenski Narod« 17. februara ove god. iz uvoda što ga je napisao Roda Roda za zadnju Pavićevićevu knjigu »Crnogorski humor i šala«.

Za lirsku zbirku, koja je sadržavala dakako i slovenačke priloge sa lokalnim dijalektima, do sada još nije bilo bog zna kakvog odaziva. Starao se još najviše Luka Kramoljc, učitelj pjevanja na klasičnoj gimnaziji u Ljubljani, koji je povezao venčić veselih pesama iz Koruške. Dalje njegov drug Pavel Rančigaj sa I. realne gimnazije, kao i pojedini moji prijatelji na pr.: Fr. Dolžan. Svima ovima šalje Mićun Favićević iskrenu zahvalnost. Mene pak potstrekava, da i dalje tražim nove priloge, jer da je žetva iz Slovenije prilično malena.

Osim toga odlučio je Pavićević, da priredi knjigu »Slovenci u pričama i anegdotama«, koja bi imala izaći u slovenačkom jeziku. Drzak pothvat, ipak treba samo volje i spas će doći iz neba. Upozoravam na ovu zamisao ljude

koji bi imali želju, saradjivati kod gradnje ovakove zbirke. Anegdote, domislice, šale i iveri treba nadovesti na ime, kraj, kao i na prilike u kojima su nastali. Mora se kod toga dakako pustiti izrazima lokalni kolorit. Ne smiju se stvari ni najmanje poljepšavati, nego ih verno, kratkim i jezgrovitim načinom oteti zaboravi.

Iz ovakvih dosjetaka treba da se ispoljava mudrost, oštroumnost, znanje, viteštvo, čovjekoljublje, moral, opraštanje uvreda i lukavost pojedinaca. Treba se izbjegavati svake zlobe, osobne mržnje osvete prema osobi, koja je predmet pričice. Priloge treba slati na naslov Mićun M. Pavićević, književnik, Zagreb, Grgurova 3.

Dr. A. Debeljak

Najveći jugoslovenski slavista i naučenjak svjetskoga glasa, gosp. Dr. MATIJA MURKO, profesor Univerziteta i akademik, u velikoj naučnoj reviji »Slavia« za 1938, o najnovijim delima Mićuna M. Pavićevića doneo je ovu ocenu:

»Mićun M. Pavićević, crnogorski književnik i pjesnik u duhu narodnih pjesama postao je poslednjih godina poznat kao sakupljač i izdavač narodnih tradicija. Osobitu pažnju učenjaka i književnika pobudila je njegova zbirka »Crnogorci u pričama i anegdotama« (dosada 16 knjiga, a najavljuje ih još 10), izdana u različitim gradovima, djelimično i od Jugoslovenske Akademije i od Društva hrvatskih književnika. Druge zbirke nose natpise: Crnogorske šale, Crnogorske priče, Crnogorske narodne igre, Crnogorsko pravosudje i pravno shvatanje u anegdotama s uvodnim studijama kriminalista profesora Ž. Perića u Beogradu i M. Dolenca u Ljubljani, Narodna predanja iz Crne Gore, Etiološke priče iz Crne Gore, Crnogorski humor i šala. Izdao je dosada i zbirku narodnih lirskih pjesama (Ženske narodne pjesme iz Crne Gore i Dukadjina), a najavljuje i zbirku epskih. Narodna vjerovanja prihvatila je Jugosloven-

ska Akademija za svoj »Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena«. Za taj Zbornik dolaze u obzir: Narodne hvale i psovke u Crnoj Gori, Narodne kletve i blagoslovi, Narodne poslovice i doskočice, Narodna gatanja i madjijanja.

Uz to mnogostruko sakupljačko djelovanje moraju se odbaciti različiti otpaci, koji ne pristaju za širu javnost, ali ih je Mićun Pavićević »s velikim materijalnim žrtvama i nemilosrdnom potrošnjom duhovne energije« sabrao, takodje napose, i izdao ih je rukopisno »isključivo za naučne svrhe«, pod natpisom »Narodne pikanterije iz Jugoslavije« (Fol. 496 str. Zagreb, Grgureva 3). Ispravniji bi bio naziv, koji predlaže profesor medicinskog fakulteta u Beogradu Dr. Aleksandar Kostić, »Skatološke umotvorine našega naroda«. To su uistini skatološki prinosi iz cijele Jugoslavije u srpskohrvatskom jeziku sa njegovim narečjima i u slovenskom jeziku. Karakteristično je za Jugoslovene da je većina tih prinosa (256 str.) iznesena u pjesničkom obliku, u opsegu jednoga ili nekoliko stihova (najviše četiri) sve do većih pjesama. Pri tom se često upotrebljava pjesnički materijal narodnih lirskih i epskih pjesama, dobivamo i nekoliko parodija na poznate narodne epske pjesme, kao na Karmen i na španjolske romanse. Najpopularnijem narodnom junaku Kraljeviću Marku, s kojim se spajaju sva dobra i rdjava svojstva svih Južnih Slavena, pripisuje se ovdje i sodomija. I u tom pjesništvu nalazimo mnogo narodnog humora, dosjetaka i satire (na pr. slovenske pjesme o talijanskoj ekspediciji na Abesiniju), ali i mnogo neukusa, prostote i primitivne grubosti. U cjelini je taj dio najviše »narodan«. M. Pavićević sakupljao je sve (v. pogovor na kraju), što je »steklo gradjansko (občansko) pravo u narodnoj duši«, potjecalo ono bilo od kuda iz cijeloga svijeta, a sam takodje priznaje, da neki prinosi u poeziji i prozi potječu »iz naših kulturnih središta, iz krugova intelektualaca«, i to nekada veoma uskih, na pr. slovenske pjesme o nekom ljubljanskom ljekaru.

Posledn je kritičke bilješke vrijede osobito za II. dio: Proza (str. 257—453). Ovde je veoma mnogo medjunarodnih dosjetaka i anegdota. Različne anegdote o carici Mariji Tereziji i caru Josipu II. (satirik Safir javlja se tu kao njegov dvorski ludjak) mogle su prodrijeti kroz narod, putem vojske i nižih oficira nekadašnje Vojne granice, ali porijeklo mnogih anegdota o Židovima očituju anegdote o »galicijanerima« i o rabinu »iz Ungvara«, t. j. iz Užhoroda, koje dokazuju, da su se madžarski i hrvatski Židovi osećali superiornima nad galicijskim. Kao što je poznato prenose takve anegdote i drugi trgovački putnici i t. d. Slično ne pristaju anegdote iz Afrike o gospodinu Schmiedtu medju anegdote, u kojima istupaju pretstavnici različitih staleža i krajeva Jugoslavije, osobito pravoslavni popovi, katolički i muslimanski duhovnici, oficiri sa svojim »posilnim«, Ličani, Ere (stanovnici grada Užice i okoline u Srbiji; Ero je hipokoristikon od Hercegovac), Makedonci, Zagorci u Hrvatskoj, Turci (t. j. jugoslovenski muslimani) i t. d.

U trećem su dijelu albanske, njemačke, madjarske i talijanske skatološke mrvice (sitnice) iz Jugoslavije samo neznatni dodatak i barem njemačke su iznešene u veoma rdjavom njemačkom jeziku.

Veću vrijednost nego što i sam izdavač misli, ima četvrti dio (str. 466—498) »Razno« (»Varia«) osobito za lingviste, zbirka psovki (pogrdni izrazi) pod brojem 1824 i »psovke u našem narodu« pod brojem 1861. Ovamo spada i broj 1850. »Što ljudi govore u prepirci« i br. 1851, kako se ljudi draže (zajebavaju)! Medju pogrdnim izrazima nalaze se i psovke, koje su neobično raširene kod Južnih Slavena, i kod Srba i kod Hrvata. Bilo bi zanimljivo utvrditi, jesu li se prilike promijenile od Vuka Karadžića, koji je zabilježio kako psuju monasi i djevojke, i kad nisu svjesni značenja

izrečenih riječi. Izgleda da i naredba protiv toga rdjavoga običaja, koju je izdala bosanska vlada na početku bosanske okupacije i dvaput u Hrvatskoj i Slavoniji (g. 1880 i za bana Šilovića), nije imala uspjeha. Kao ironiju navodi M. Pavićević pod brojem 1639 osudu gradskog kapetana u Karlovcu, koji je pri obrazloženju svoje osude počinio isti blasfemički prestup, kao i osuđeni.

Osobitu vrijednost imaju slovenski rječnici, koje je izdavaču poslao neki stručnjak; oni sadržavaju zbirku izraza i sinonima za coire (str. 484—486), penis (487—490), meretrix (str. 491), vulva (492—495) s nekim etimologijama, naučnim bilješkama, i lokalizacijama mnogih riječi.

Klasifikacija (rasporedjivanje) raznorodnoga materijala zadala je sakupljaču mnogo teškoća i zato se potpuno ugnuo tome poslu. Doduše je istina, da su Srbi i većina Hrvata etički, etnički i geopolitički jedan narod. Ali ipak nalazimo velike razlike i u psihoseksualnoj orijentaciji, na pr. u Slavoniji je koješta dopušteno, što je preko Save, u Bosni, nemoguće. Stoga bi se preporučila zemljopisna metoda, ili barem lokalizacija prinosa. Brojne varijante u poeziji i prozi bile bi time više motivirane, na njih je trebalo odlučno upozoriti. Lingvisti, koji bi se htjeli zbirkom poslužiti, moraju paziti na pogreške pri zapisivanju i upisivanju, pogotovo na pisanje ije i je za e.«

III.

1) Dr. LAZAR MARKOVIĆ, ministar pravde u p., u svom pismu od 7. XII. 1935. god. veli:

...»Pročitao sam Vašu knjigu »Kad se skine laža sa istine«. Vidim da se dobro branite od nepravedne kritike. Imate puno pravo«...

2) Dr. G. KREK, profesor ljubljanskog universiteta, u pismu od 10. VII. 1936. g. veli:

...»Uveravam Vas, da sam Vaše priče pročitao s interesom i zabavom. Naročito uživam u Vaš čisto narodni jezik, jedna retkost medju pripovjedačima naše inače suviše parfimirane književnosti«...

3) Dr. METOD DOLENC, profesor universiteta u pismu od 21. VII. 1936. veli:

...»Sada kad sam pročitao trinaestu svesku Vaših crnogorskih priča i anegdota, moram Vam najsrdačnije čestitati na uspjehu koji ste postigli. Naročito sam opazio Vaše sadašnje stanovište prema Nikoli... Vaš je jezik klasičan. Još mnogo ovakvih knjiga, bar do dvadesetpet.«

4) Stari književni i naučni veteran gosp. STEVO ČUTURILO, u pismu od 10. novembra 1936. veli:

»Sve, gotovo, Vaše dragocene radove »Crnogorci u pričama« sa zadovoljstvom sam pročitao.

Vi ste, dragi gosp. Mićune, veoma umno i blagovremeno uočili potrebu, da na zahodu starijeg veka a na svitanju novog vekovanja, onako majstorski obeležite i upravo fotografišete živi duh i viteško srce junaka Crnogoraca. To je bilo tim preče, što ni mnoga rodjena braća, otkud li tudjinci, ne imadjahu dovoljno saznanja o velikim moralnim kvalitetima viteškog plemena crnogorskog. I onako je dosta zaboravljeno u stvari prošlosti Crnogorčeve i njegova čojstva i junaštva; i da nije, tako reći u dvanaestom času, pristupljeno radu, toga bi se još više izgubilo.«

5) Gosp. Dr. NIKOLA VULIĆ, profesor Beogradskog universiteta i akademik, u pismu od 19. IV. 1937. veli:

...»Vi me prosto zasipate svojim radovima. Vi ste najvredniji naš književnik. Ja sam Vam uvek zahvalan, kad mi štogod pošljete. Ne samo da ja čitam Vaše radove, nego ih dajem i drugima da ih pročitaju.«

6) Gosp. Dr. DRAGIŠA DJURIĆ, profesor Beogradskog universiteta, u pismu od 22. IV. 1937. veli:

...»Sa Vašim objektivnim zamahom i zrelim pogledom na »Gorski Vijenac« (moja studija »Gorski Vijenac kao narodno djelo«), Vi nam stvarate nov vidik na jedno od najklasičnijih pesničkih dela, ali i na onaj neizmerne dubine večitog stvaralaštva — na naš narod.«

7) Gosp. Dr. METOD DOLENC, profesor Ljubljanskog universiteta, u pismu od 22. IV. 1937. god., veli:

...»Srdačna Vam hvala na posebni otisak »Gorskog Venca«. S velikim interesom sam Vašu raspravu pročitao. Lepo ste stvar proučili i dobro prikazali. Nadam se, da ćete djelo nastaviti i jugoslavensku literarnu historiju na novo obogatiti.«

8) Dr. VOJISLAV V. RAŠIĆ, u pismu od 29. aprila 1937. god. veli:

...»Pročitao sam Vašu lepu, odličnu i rodoljubivu raspravu »Gorski Vijenac kao narodno djelo« u dva puta i veoma mi se svidja. Skroz je karakteristična, ma da je u nekoliko od nas koji se bavimo knjigom: već odavno »Gorski Vijenac« tako naslućivan, — ali ga Vi sada sistematski i očigledno protumačiste, iznoseći suštinu i istinu.«

9) Dr. LAZA M. KOSTIĆ, profesor universiteta, u pismu od 4. maja 1937. god., veli:

...»Primio sam nedavno Vašu publikaciju »Gorski Vijenac kao narodno djelo«. Pročitao sam je pažljivo i nalazim, da ste zaista dobro branili Vašu tezu. Nesumnjivo je, narodna filozofija influencirala Vladiku i Crnogorski narod govori krozanj. Mislim ipak, da ste na izvesnim mestima preterali u nalaženju toga uticaja, ali najčešće puta bili ste u pravu.«

———

DOSADANJA DJELA
MIĆUNA M. PAVIĆEVIĆA

	din.
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga I. Beograd, 1928, izdanje knjižare S. B. Cvijanovića — —	20.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga II, Podgorica 1928, izdanje štamparije »Zeta« — — —	20.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga III, Hercegnovi 1929, izdanje knjižare J. Sekulović — — —	20.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga IV, Hercegnovi 1929, izdanje knjižare J. Sekulović — — —	20.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga V. Zagreb 1929, izdanje Zabavne biblioteke, s predgovorom Dra Nikole Andrića, pretsjednika Društva hrvat. književnika i pomoćnika Ministra prosvjete u p. (uz 40 ilustracija) — — — — — — — —	30.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga VI. Zagreb 1929, izdanje Vladimira Lazovića — — — —	30.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga VII, Zagreb 1930, izdanje Jugoslovenske akademije nauka s predgovorom pretsjednika akademije Dr. Gavra Manojlovića — — — — — — — —	30.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga VIII. Zagreb 1932 god. Izdanje Zabavne biblioteke s predgovorom Djura Vilovića, potpretsjednika Društva hrvatskih književnika — — — — — — —	30.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga IX. Zagreb 1930 — — — — — — — —	30.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga X. uz studije velikog ruskog pjesnika K. Baljmonta, Dra	

din.

Konta Luja Vojnovića, Dra Vladimira Dvornikovića, universitetskog profesora i pomoćnika Ministra prosvjete i Milana Jevtića, Samobor 1931 — — 20.—

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XI. Samobor 1932 god. s predgovorom Dra Ivana Politea, potpredsjednika Društva hrvatskih književnika — 20.—

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XII, s predgovorom Dra Nika Županića, direktora Etnološkog muzeja i biv. Ministra, Vel. Bečkerek 1932 god. Izd. »Banatskog Glasnika« — — — — 20.—

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XIII. uz predgovor prof. Dra M. Vukčevića, izdanje knjižare Pera S. Vukotića, Podgorica 1935 — — — 20.—

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XIV. Mecena Dr. Mihailo Pupin, profesor Kolumbia Universiteta, — propala.

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XV, Samobor 1935 — — — — — — — 20.—

Brdjanke, lirske pjesme, Cetinje 1908. Izd. Državne štamparije — — — — — — — 20.—

Gorske Ruže, lirske pjesme, Chicago 1909. Izd. knjižare Palandačić — — — — — — — — 20.—

Crnogorcu, epska poema, Cetinje 1910 — — — — 20.—

Oslobodjenje, epske pjesme, Cetinje 1912 god. Izd. Crnogorskog crvenog krsta — — — — — — — 20.—

Crnogorcu, poema, preveo na francuski Dr. Nikola Dobrečić, Paris 1912 — — — — — — — 20.—

Srpsko-bugarski rat, pjesme u desetercu, Cetinje 1912, izdanje knjižare A. Rajnvajn — — — — — 20.—

Kroz život, uspomene u prozi, Cetinje 1913 — — 30.—

Stari motivi, knjiga I. epsko-lirske pjesme, Cetinje 1912, izdanje knjižare A. Rajnvajn — — — 20.—

Stari motivi, knjiga II. epsko-lirske pjesme, Cetinje 1912, izdanje dvorske knjižare V. Martinović — — 20.—

din.

Stari motivi, knjiga III. epsko-lirske pjesme, Cetinje 1913, izdanje knjižare A. Rajnvajn — — — 20.—

Od Cetinja do Newyorka, putopis u desetercu, New-York 1916 — — — — — — — — 30.—

Krvavim poljanama, pjesme iz svjetskog rata, Veland-Kanada 1917. Izdanje »Kanadskog Glasnika« — 30.—

Iz memljivih dana, satire iz života crnogorskih upravljača, Veland 1917, izdanje »Kanadskog Glasnika« 30.—

Razmišljanja o Božiću, pjesma u prozi, Veland 1917, izdanje »Kanadskog Glasnika« — — — — — 20.—

Apoteoza besmrtnicima, poema o jugoslovenskim pobjedama, Veland 1917, izd. »Kanadskog Glasnika« 20.—

Srbija i Crna Gora, politička rasprava, Veland 1917, izdanje »Kanadskog Glasnika« — — — — — 40.—

Šta ko sanja, satire u prozi, Veland 1917, izdanje »Kanadskog Glasnika« — — — — — — — — 20.—

Planinske ruže, lirske pjesme, preveo na engleski Vojislav M. Petrović, Veland 1918 — — — — — 30.—

Pjesma srbijanskim herojima, prevela na engleski Jelena Lazarević-Hrbljanović, Veland 1918 — — 10.—

Portret Banovca Milana, Veland 1918 — — — — 10.—

Pogrebna zvona, satiričke pjesme o crnogorskim upravljačima, Newyork 1918 — — — — — 20.—

Nejski vijenac, satira o kralju Nikoli i njegovoj vladi, Newyork 1918 — — — — — — — — 30.—

Novi motivi, knjiga I. Newyork 1918 — — — — 10.—

Novi motivi, knjiga II. Newyork 1918 — — — — 20.—

Karadjordje, političko-nacionalni almanah, Newyork 1918 80.—

Novi motivi, knjiga III. Skoplje 1922 god. Izd. štamparije Bratstvo — — — — — — — — 20.—

Svjetski rat, pjesme u desetercu, Skoplje 1922 — — 40.—

Naši dani i megdani, pjesme u desetercu, Peć 1922, izdanje knjižare A. Barzuta — — — — — 20.—

din.

Božić u tudjini, pjesma u prozi, Podgorica 1925. Izdanje knjižare Ujedinjenje — — — — — — 20.—
Jedno pismo, politički memorandum, Podgorica 1924 20.—
Kralj-Nikoliki kaprisi, memoari, Podgorica 1927 — — 10.—
Kralj-Nikolin portret, Zagreb 1929 — — — — — 10.—
Jugoslovenke, pripovijetke, knjiga I. Zagreb 1929 — 10.—
Jugoslovenke, pjesme, knjiga II. Zagreb 1929 — — 10.—
Crnogorke u pričama i anegdotama, preštampano iz »Letopisa« Matice Srpske, Zagreb 1930 — — — 20.—
Crnogorske šale, knjiga I. Zagreb 1931. Izdanje Jugoslovenske akademije nauka — — — — — 20.—
Crnogorske šale, knjiga II. Zagreb 1931 — — — — 20.—
Kako su postali moji »Crnogorci«, Zagreb 1931 — — 20.—
Crnogorske priče, Zagreb 1932. Izd. Jugoslovenske akademije nauka — — — — — — — — 20.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, separatni otisak iz ljubljanskog »Etnologa«, Ljubljana 1932 — — 10.—
Običaji u Katunskoj Nahiji, Zagreb 1932. Izd. Jugoslovenske akademije nauka — — — — — — 20.—
Ognjenim stazama, knjiga II. Hercegnovi 1933. Izd. knjižare J. Sekulović — — — — — — — 10.—
Brodolomke i državotvorke, Nikšić 1933. Izd. knjižare »Progres« — — — — — — — — 10.—
Crnogorske narodne igre, Zagreb 1933. Izd. Jugoslovenske akademije nauka — — — — — — 10.—
Crnogorsko pravosudje i pravno shvatanje u anegdotama, uz studije Dra Živojina Perića i Dra Metoda Dolenca, universitetskih profesora, Zagreb 1933. Izd. nakladnog zavoda pravničkih knjiga »Temis« 40.—
Hrvati u crnogorskim anegdotama, preštampano iz »Etnologa«, Ljubljana 1934 — — — — — — 10.—
Ženske narodne pjesme iz Crne Gore i Dukadjina, Zagreb 1935. Izdanje Jugoslovenske akademije nauka — — — — — — — — 10.—

din.

Narodna poredjenja iz Crne Gore, Zagreb 1935. Izdanje Jugoslovenske akademije nauka — — — 10.—
Etiologičke priče iz Crne Gore, Zagreb 1936. Izdanje Jugoslovenske akademije nauka — — — — 10.—
Narodne pikanterije iz Crne Gore, kao rukopis, isključivo na naučnu svrhu, Zagreb 1936 — — — — —.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, prevedeno na francuski, preštampano iz »Etnologa«, Ljubljana 1934 god. — — — — — — — — 10.—
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XVI, Paris 1936, izdanje Jugoslovenskih pariskih novina, uz predgovor Dra Mata Hanžekovića — — — — fr.15.—
Crnogorski humor i šala, s predgovorom Roda Roda, izdanje knjižare St. Kugli, Zagreb, Ilica 30. Cijena kartorinano (br. 2594) — — — — — — — 22.—
Isto vezane (br. 2595) — — — — — — — 30.—
Gorski Vijenac kao narodno djelo, posebni otisak iz »Etnologa«, glasnika Etnografskog muzeja u Ljubljani, Ljubljana 1937 — — — — — — — 10.—
Za Naciju i Dinastiju, Zagreb 1937 — — — — — 20.—
Narodne pikanterije iz Jugoslavije, isključivo za naučnu svrhu, 500 strana, Zagreb 1937 — — — — — —.—
Kad se skine laža sa istine, tiskara Slavko Šek, Samobor 1933 — — — — — — — — 15.—
Crnogorski Božić 1918 — — — — — — — — 10.—
Narodno blago iz Crne Gore, izdanje Etnografskog muzeja u Zagrebu godine 1937 — — — — — 30.—

U štampi i rukopisu:

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XVII, uz predgovor Nikole Djonovića, advokata i publiciste
Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XVIII, uz predgovor Dra Bogumila Vošnjaka, ministra u p. i narodnog poslanika

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XIX, uz predgovor Dimitrije Ljotića, advokata i biv. ministra pravde

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XX, uz predgovor Dra Huga Verka, advokata i člana Jugoslovenske akademije nauka

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XXI, uz predgovor Dra Ernesta Čimića, pretsjednika Stola sedmorice

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XXII, uz predgovor profesora Milorada Pavlovića

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XXIII, uz predgovor Dra Danka Andjelinovića

Antologija priča i anegdota o Crnogorcima, uz predgovor Dra Gerharda Gesemanna, rektora Njemačkog universiteta u Pragu

Zagreb i Zagrepčani

Tajne crnogorskog dvora

Kućići i odčakovići

Plagijati i kompilacije narodne filozofije u »Gorskom Vijencu«

Skrabala i kreketala, manijaci i propali djaci

Crnogoriade — stihovne epistole

Crnogorske šale, knjiga III.

Narodna vjerovanja, primila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Narodne hvale i psovke u Crnoj Gori, primila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Narodne kletve i blagoslovi, uvažila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Narodne poslovice i doskočice, uvažila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Narodna gatanja i madjijanja, uvažila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Ministri raskralja Nikole

Junačke narodne pjesme iz Crne Gore, uz predgovor Dra Matije Murka, profesora Praškog univerziteta i člana Akademije nauka

Narodne zdravice, uvažila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Narodne zagonetke, uvažila Jugoslovenska akademija nauka za »Zbornik«

Svetozarijada i Skopski epigrami

Lovćenske elegije, lirske pjesme

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XXIV.

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XXV.

Nikola I. u pričama i anegdotama, uz predgovor Dra Alekse Ivića, profesora univerziteta

Antologija Mićunovih pjesama

Jugoslovenke, knjiga III.

Nešto o psihologiju Hrvata

Portreti

Narodne sevdalinke i poskočice, uz predgovor Dra Živojina Perića, profesora beogradskog universiteta i člana Srpske kraljevske akademije

Srbijanci u pričama i anegdotama

Hrvati i Hrvatice u pričama i anegdotama

Slovenci i Slovenke u pričama i anegdotama

Luka Svrzimantija, dvonožna menažerija, Zec Boranija i Lazić Ništarija, kozerije......

Crnogorci u pričama i anegdotama, knjiga XXVI.

Na prelomu, istorijski roman iz crnogorskoga života, u zajednici sa Dr. Matom Hanžekovićem

Strelice današnjice, zbirka epigrama

Naši Orijaši, u zajednici sa potpukovnikom Dimitrijom Riznićem

Lažni car Šćepan Mali, istorijska rasprava

»Da nu reci!«, narodne doskočice iz Crne Gore

Pjesme rugalice iz Crne Gore
